CU PARTICIPAREA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGIE, sub redactia profesorului N Ya Grot Cartea IO NOIEMBRIE Publicat de A A Abrikosov MOSCOVA Litografia de tip a T-va I N Kushierev și K% Pimenovskaya Ui , dețin casa Biblioteca "Runivers" •T·M· SA Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Foulier și metafizica viitorului -A I Vvedensky i Filosofia pozitivă și unitatea științei II matematica- tec -B N Chicherina Contele J Leopardi și pesimismul lui I-II - IN SI Stein Filosofia teocrației creștine în secolul al V-lea: Augustin este un apologe al idealului teocratic al creștinului occidental stva -Kn E N Trubetskoy Yu Eseu istoric despre punctele de vedere asupra naturii I-II -M A Menzbier w Departament special Principalele puncte în dezvoltarea unei noi filozofii III Spinoza, N I Grota Ontologia lui Hegel (continuare) - H P Gilyarov-Platonova Helmholtz ca filozof și psiholog - E I Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE POZITIVĂ ȘI UNITATEA ȘTIINȚEI pentru a o transforma într-o știință naturală! Și totuși scopul nu este atins, pentru că, îmbrăcat în Forme empirice grosiere, subiectul cercetării rămâne o reprezentare pur mentală Producând spațiu geometric din impresie, mediul în care sunt situate lucrurile, Comte nu observă că pentru a imagina un astfel de mediu trebuie să avem deja o reprezentare a spațiului Senzațiile care decurg din interacțiunea cu obiectele externe sunt în interiorul nostru; pentru a ne imagina obiectele aflate în afara noastră, la orice distanță, este necesar să facem o proiecție; iar acest lucru este imposibil fără reprezentarea spațiului, care constituie astfel condiția preliminară necesară a oricărei experiențe De unde această noțiune? Se naște minciuna unui bărbat sau se dobândește prin experiență? Această întrebare fundamentală este încă subiectul controverselor dintre nativiști și empirişti Dificultatea soluției constă în principal în faptul că nu există un singur Fap care să ne permită să verificăm în practică originea reprezentării spațiului Fiecare experiență reală conține această reprezentare și nu este posibil să o surprinzi în momentul începerii ei Această împrejurare în sine înclină deja balanța în favoarea nativiștilor; căci dacă fiecare experiență cunoscută de noi conține reprezentarea spațiului, ce drept avem să presupunem că este generată chiar de această experiență? Prin urmare, sarcina probei revine empiriştilor Dar, contrar fundamentelor doctrinei lor, ei își pot susține teza doar prin ipoteze pur logice Faptele la care se face referire în mod obișnuit nu privesc în mod corespunzător originea reprezentării spațiului în mintea umană, ci adaptarea acestei reprezentări la obiecte reale, ceea ce este o chestiune cu totul diferită Din faptul că reprezentarea generală Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN Nu rezultă deloc că impresiile exterioare trebuie plasate în ea în mod inconfundabil, la fel cum nu rezultă din conceptul înnăscut de cauzalitate, care este recunoscut chiar și de adepți ai teoriei empirice precum Helmholtz, nu rezultă deloc că noi , în virtutea acestui fapt, putem determina fără greșeală fiecare cauză particulară Forma generală înnăscută și cazul real particular sunt două lucruri diferite, iar relația lor reciprocă nu este dată direct Amplasarea obiectelor vizibile în spațiu poate depinde chiar de aranjarea aleatorie a organelor Miopii văd altfel decât hipermetropii; dar ambele au nevoie de aceeași reprezentare generală a spațiului De fapt, vedem că la om această ajustare exterioară se face treptat și, parcă, bâjbâind La animale, pe de altă parte, se întâmplă deodată Puiul, tocmai eclozat din ou, ciugulește direct boabele și urmărește bug-ul, prin urmare, îi vede în afara lui însuși chiar în locul în care se află cu adevărat, iar acesta constituie din nou un argument de fapt complet

de nerefuzat în favoarea nativiștilor Helmholtz, care a încercat în trecut să explice ciugulirea unui pui prin imitarea unei găini (Populărwissenschaftliche Vortrăge, , Heft, p), admite că singura obiecție care poate fi făcută împotriva unei explicații empirice este corectitudinea mișcările nou-născuților sau animalele eclozate din ouă El o elimină prin faptul că nu știm absolut nimic despre acest instinct animal călăuzitor și că observațiile precise sunt extrem de dezirabile în acest sens (Vorträge und Reden, , II, p) Aceasta este, desigur, o modalitate foarte ușoară de a scăpa de Faptul care contrazice teoria; dar acest lucru nu elimină Faptul și, deoarece se bazează pe observații absolut de încredere și poate fi verificat cât de mult doriți, atunci, având în vedere acesta, niciun om de știință care se agață de cunoașterea pozitivă nu are dreptul de a se recunoaște ca adept al teoria empirică Biblioteca "Runivers" FILOZOFIE POZITIVĂ ȘI UNITATEA ȘTIINȚEI Pentru a ieși din dificultate, apărătorii empirismului se atașează de începutul eredității Presupunând că la animalele moderne ideea de spațiu este înnăscută, ei susțin că a fost dobândită prin experiența unor strămoși necunoscuți Dar aici deja renunțăm la tot pământul Factual și mergem în tărâmul fanteziei pure Dacă în toate cazurile cunoscute această reprezentare este înnăscută, atunci, ghidați de experiență, nu putem admite nimic altceva Nu există nici cel mai mic motiv pentru a merge mai departe Putem spune că teoria eredității aduce viziunea empirică la negarea de sine Ajungem la aceeași concluzie, având în vedere fundamentele logice ale acestei doctrine Empiriștii germani recunosc o dublă sursă din care provine concepția noastră despre spațiu: așa-numitele semne locale și simțul muscular Autorul acestei teorii, Lotze, a numit semnele locale acea proprietate a senzațiilor noastre, în virtutea căreia le atribuim extremităților nervilor perceptori / Este evident, însă, că această proprietate presupune deja reprezentarea spațiului Nu putem atribui, de exemplu, o anumită senzație de atingere la capătul degetelor, sau să simțim dureri la picior, fără să avem o idee despre spațiul în care se află membrele noastre Dacă semnele locale ne sunt înnăscute, atunci se recunoaște și caracterul înnăscut al reprezentării spațiului care constituie legătura lor, prin urmare se dovedește cu totul opusul a ceea ce vor să demonstreze În ceea ce privește sentimentul muscular, este absolut de neînțeles modul în care se poate deriva logic din el reprezentarea spațiului Pentru ca un fenomen să fie dedus din altul este necesar ca acestea să aibă semne comune; aici, din senzația de tensiune internă se face prezentarea extensiei exterioare În acest fel totul poate fi explicat; este necesar doar să abandonăm logica În mod evident insuficientă nikg> , Sistemul lui Augustin este exclus, spune acesta din urmă '*) -Meritul principal al lui Reuter constă în faptul că a dovedit imposibilitatea construirii sistemului lui Augustin și a eliminării contradicțiilor cuprinse în acesta "**) un apologe al practicii bisericești, a fost adesea nevoit să apere și să susțină obiceiurile și principiile care funcționează în biserică, chiar dacă acestea a contrazis starea sa de spirit subiectivă religioasă Liberul arbitru dezvoltat de el împotriva pelagienilor este contrar a ceea ce a predat pe aceeași materie împotriva maniheenilor Doctrina sa anti-pelagiană a harului este în aceeași contradicție cu doctrina bisericii pe care a dezvoltat-o împotriva donatiștilor Trebuie să recunoaștem aici, împreună cu istoricii germani menționați mai sus, că există într-adevăr multe contradicții la Augustin Nu numai că nu intenționăm să le netezim, dar vom încerca (când prezentăm Civitas Dei) să le familiarizăm pe cititor De asemenea, este indubitabil că învățătura lui

Augustin nu poate fi expusă și considerată ca un sistem filozofic, deși există în ea un puternic element filosofic Există întotdeauna acea mare diferență între filosof și apologe, că filozoful își construiește propriul sistem, în timp ce apologetul este apărătorul lumii *) Harnack· Dogmengeschichte, vol III, p **) ibid , , nota Biblioteca "Runivers" w KN EVGENY TRUBETSKOY contemplare, existând și dezvoltându-se independent de el, formată istoric înaintea lui și dată lui din afară În consecință, unitatea sistemului, unitatea doctrinei apologetului depinde, în primul rând, dacă există o astfel de unitate în materialul istoric cu care se ocupă și, în al doilea rând, dacă este ghidat de un singur interes, de un singură idee în atitudinea lui față de acest material Dacă se poate dovedi prezența unui asemenea interes unitar, atunci doctrina luată în considerare trebuie recunoscută ca sistem, în ciuda contradicțiilor subiective, chiar dacă starea de spirit personală a apologetului nu este în multe privințe în armonie cu principiul pe care îl apără Cât despre Augustin, când intrăm în învățătura lui, întâlnim, așa cum am spus, multe inconsecvențe în ea Dar din moment ce nu există o singură doctrină religioasă sau filozofică în lume care să fie ireproșabil de logică și străină de contradicții, întrucât un sistem absolut logic este doar un ideal neatins al minții umane, este imposibil să negați semnificația unui sistem pentru orice doctrină doar pentru că are contradicțiile ei; căci într-un asemenea caz ar fi imposibil să se găsească un sistem deloc demn de acest nume În general, recunoaștem ca sistem orice doctrină care este impregnată de un singur ideal sau principiu și nu reprezintă o combinație mecanică de începuturi eterogene, interconectate extern Pentru a nega valoarea sistemului din spatele oricărei doctrine, nu numai pentru a arăta contradicții în ea, este necesar și să dovedim că aceste contradicții sunt rezultatul unei ciocniri de elemente opuse, nelegate în această doctrină de vreun ideal sau interes comun ; că, în consecinţă, doctrina luată în considerare nu este o unitate organică, ci doar o combinație mecanică Biblioteca Runiverse FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE VЪ V VЪK'Ь În ceea ce privește învățăturile lui Augustin, dacă le apar unor savanți germani ca o colecție de contradicții unite doar de personalitatea autorului lor, atunci nu Augustin este de vină, ci ei înșiși Acest lucru se datorează în principal interesului dogmatic care îi face să privească evenimentele și învățăturile istorice prin prisma credinței lor Multe dintre învățăturile lui Augustin, precum, de exemplu, învățătura sa despre har, în care el este într-o anumită măsură un predecesor al lui Luther, sunt recunoscute de ei ca învățături evanghelice și înălțate de ei La celelalte învățături ale lui, ca de exemplu doctrina bisericii, unde este precursorul catolicismului, sunt extrem de ostili, ca element de "vulgar - catolic" Prin urmare, legătura organică strânsă care există între învățătura lui Augustin despre har și idealul eclezиastic le ocolește și, în general, întreaga învățătură a marelui părinte al bisericii este împărțită de ei în mod arbitrar și artificial în elemente evanghelice și neevanghelice În special, unii oameni de știință germani, ca de exemplu Reiter, incapabil să înțeleagă unitatea idealului lui Augustin, grație însăși metodei lor de investigare, conștiincioasă și minuțioasă, dar prea meschină și, ca să spunem așa, microscopică Privind orice învățătură cu o lupă, riscăm întotdeauna să ne pierdem în detalii; exagerând semnificația contradicțiilor individuale, nu vom putea niciodată să înțelegem în ea unitatea întregului Acest lucru este valabil mai ales pentru un întreg la fel de mare și vast ca învățătura lui Augustin Pentru a-i înțelege unitatea, pentru a o îmbrățișa dintr-o privire,

trebuie să te îndepărtezi de ea la distanță și să încerci să o înțelegi ca pe o verigă în procesul istoric mondial Numai atunci vom înceta să ne ondulam în ochi din multele elemente eterogene care alcătuiesc compoziția pt Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRGBETSKOY doctrina care ne primește și vom vedea în ea unitatea gândirii și a planului II Cu toată eterogenitatea lor, adversarii fericitului Augustin stau pe un teren istoric comun și sunt de acord între ei, dacă nu în ceea ce afirmă, atunci măcar în ceea ce neagă Toți, într-o formă sau alta, se răzvrătesc împotriva idealului unei singure organizații divine a universului și a societății umane, toți sunt într-un fel sau altul dușmanii idealului teocratic creștin, deși îl atacă din diferite părți Din punctul de vedere al învățăturii maniheice, așa cum am subliniat deja în articolul precedent, lumea nu este creația unui singur principiu, ci a doi zei Lumea nu este un singur templu al unui singur Dumnezeu, nu este o singură împărăție a Lui, ci crearea a două împărății în război La temelia universului nu există un singur principiu arhitectural, nici o singură organizare În lume, nu numai Dumnezeu, ci și Satana domnește pentru totdeauna Sarcina apologetului creștin împotriva maniheenilor este în mod firesc să arate unitatea organizării universului, unitatea ordinii mondiale, să prezinte lumea ca un întreg, supus puterii unui singur Dumnezeu Împotriva doctrinei care împarte my] între două împărății, se cere să se arate că singurul Dumnezeu domnește în veci Unitatea arhitecturală a universului, lumea ca realizare a unui singur plan pre-etern, întruchiparea unei singure legi eterne, puterea lui Dumnezeu, ca fapt al realității eterne, este tema centrală a tuturor lucrărilor antimaniheice lui Augustin Strâns legată de aceasta este doctrina autorităţii ecleziastice dezvoltată în aceleaşi scrieri Adevărul autorității bisericești este dovedit aici Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE ÎN V VEKK este extinderea la nivel mondial a Bisericii, care este consensul mondial al oamenilor (consensus gentium) Biserica pentru Augustin are autoritate ca reprezentant al unicului oraș divin, Divin, putere care se extinde în univers Dacă maniheismul neagă astfel unitatea organizației universale, atunci schisma donatistă este o încălcare directă a unității bisericii universale, care în ordinea socială întruchipează unitatea divină Biserica pământească pentru donatişti nu este o clădire universală, ci o societate a sfinţilor, aleşilor Puterea mântuitoare a Bisericii și a sacramentelor ei este înrădăcinată nu în darurile obiective ale harului inerente ei, ci în perfecțiunea subiectivă a slujitorilor ei care săvârșesc sacramentele Așadar, o taină săvârșită de o persoană nedemnă condamnată pentru vicii evidente, din punctul de vedere al donatiștilor, nu este valabilă și nu mai merită denumirea de sacrament Puterea mântuitoare a bisericii este determinată de vitejia ei personală ierarhi; Trăsătura caracteristică a adevăratei biserici, în mod corespunzător, nu este o organizație obiectivă, ecumenica, ci adevărata desăvârșire a sfinților ei În această desăvârșire personală a sfinților, sau, mai degrabă, în lipsa unor vicii vădite în mijlocul lor, se află, din punctul de vedere al donatistilor, acea curăție și sfințenie a bisericii, despre care vorbește apostolul (Ef V ,), numind-o "biserica, nu are pete sau pete Biserica ecumenica, dupa invataturile donatistilor, s-a dezonorat prin faptul ca, dupa persecutia lui Diocletian, nu numai ca i-a retinut in mijlocul ei pe acei sfinti care au renuntat la ea sub influenta fricii si l-au tradat pe Sf cărțile în mâinile neamurilor, dar au lăsat în urmă rangul și poziția lor Din acel moment, Biserica a încetat să mai fie mireasa lui Hristos "fără pete sau riduri" , ci a devenit o societate de trădători

(traditores) De atunci, sacramentele sale nu mai sunt sacramente, iar unitatea sa și-a pierdut puterea mântuitoare Ceea ce este cel mai caracteristic dintre toate este că Biblioteca "Runivers " NE KN EVGENY TRUBETSKOY adevărata biserică pentru donatişti, biserica sfinţilor şi a martirilor, coincide cu limitele teritoriale ale comunităţii lor africane*), spre deosebire de "biserica de peste mări" (ecclesia, transmarina), aşa cum o numesc ei biserica universală, care a făcut dezonoare însuși prin trădare Această doctrină este, așadar, o expresie nu a îngânării personale a episcopilor donatisti, ci mai presus de toate a exclusivității naționale și a aroganței naționale a comunității donatiste africane Printr-o interpretare tensionată a Sfintelor Scripturi, donațiștii încearcă să demonstreze că toate profețiile Sfintei Scripturi despre Biserică au în vedere Africa, care se împlinesc în ei înșiși, și că africanii sunt poporul ales purtător de Dumnezeu Pentru aceeași africană, adică Biserica Donatistă în realitatea ei actuală este, pentru ei, Biserica așa cum ar trebui să fie Idealul ecleziastic, pentru ei, coincide cu realitatea, iar biserica pământească vizibilă (adică comunitatea donatistă africană) pare a fi realizarea ei perfectă Toate acestea indică faptul că, de fapt, sub aceste formule dogmatice, există un protest al naționalismului punic împotriva unei biserici care nu este asociată exclusiv cu nicio naționalitate, împotriva bisericii universale ca atare Negarea donatiștilor este îndreptată tocmai împotriva principiului organizării universale a bisericii, care există în mod obiectiv, indiferent de perfecțiunea și demnitatea persoanelor care o reprezintă: ei sunt în dușmănie, în primul rând, împotriva idealului universal al Bisericii biserica, care nu este epuizată de nicio manifestare exterioară vizibilă, nu coincide cu biserica în starea ei temporară pământească Este de la sine înțeles că, având în vedere acea strânsă legătură și *) Pe lângă Africa, donatiştii aveau doar un număr foarte mic de adepţi la Roma şi o mică comunitate în Spania Aceste comunități nu a jucat niciun rol în istoria mișcării donatiste, pur local-africană Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE a relaţiei speciale care s-a stabilit la acea vreme între biserică şi stat în Imperiul de Apus, schisma donatistă a fost o mişcare pe cât de anti-statalistă, pe cât de anti-bisericească Este clar că împărații occidentali, care căutau mântuirea din propria lor slăbiciune în biserică, au preferat să se unească cu acea biserică, care ea însăși era mai ferm întemeiată Întrucât era imposibil să se construiască și să întărească statul pe temelia șubredă a virtuților punice ale preoților donatisti, aceștia au preferat să se bazeze pe temelia mai solidă a unei organizații universale obiective, reprezentată de biserică Impregnat de tradițiile unității statale mondiale, imperiul nu s-a putut uni cu mișcarea națională locală și, în virtutea afinității naturale, a trebuit să se alăture bisericii, care reprezenta unitatea socială mondială, adică la biserica universală De aceea schisma donatistă, ca revoltă a naționalismului local împotriva unității romane, este la fel de ostilă bisericii universale, ca biserică de stat romană, și imperiului, ca stat catolic Donatismul a exprimat revolta naționalismului african împotriva ideii romane de unitate universală în general; și de aceea toate elementele societății nord-africane, nemulțumite de Biserica Romană și de stăpânirea romană, s-au înghesuit în jurul stindardului donatist Lor li s-a alăturat, de exemplu, mișcarea circumcellionistă, care a existat înainte de donatism Inițial, nu a avut caracterul unei schisme religioase A fost pur și simplu o mișcare spontană a unei mari părți a populației rurale din Africa de

Nord împotriva sistemului agrar roman, care a înrobit oamenii săraci unor mari proprietari de pământ ca sclavi sau colonii La prima apariție a donatiștilor, circumcelonii s-au alăturat imediat cu ei într-o dușmănie comună împotriva ordinii romane pe care o urau Și astfel, mișcarea mai multor răni   de altă origine decât donatismul, care a apărut pe pământul agrar, a continuat să existe împreună cu acesta într-o formă nouă - schisma creștină În general, îi vedem pe donatiști în fruntea tuturor mișcărilor separatiste africane, în alianță cu dușmanul imperiului, regele maur Firm, cu prințul maur rebel și liderul militar african Gildon În cele din urmă, la chemarea lor și în alianță cu ei, vandalii au invadat Africa, care le-a fost dușmanul *) Între donatiști și Biserică există o dispută cu privire la aceeași întrebare fatală care chinuiește întregul Occident roman din acea vreme - despre organizarea socială ideală, salvarea pentru individ și pentru societate Această întrebare, desigur, este deosebit de tulburătoare și dureroasă pentru vremea în care, având în vedere valurile tot mai mari și apropiate de invazii barbare, existența societății și a individului atârnă de un fir, fiind expuși fiecărui minut pericol Având în vedere trăsăturile mișcării donatiste pe care le-am indicat, sarcina apologetului bisericii este, în primul rând, de a susține principiul unității bisericii și al organizării ei universale, existent în mod obiectiv și mântuitor, indiferent de subiectiv^ } desăvârşirea clerului În al doilea rând, el trebuie să sublinieze diferența dintre biserică în ea *) Cititorul va găsi o relatare detaliată a istoriei schismei donatiste în Op Ribbeck: Donatus und Augustinus mier de asemenea B'óhringer: Augustinus, p - ; Bindemani: D heil Augustinus, vol II, p - ; Voelter: Der Ursprung des Donatismus mier Vezi, de asemenea, remarci în Reuter: august Studien, V Pentru legătura donatismului cu relațiile sociale din nordul Africii, vezi informațiile curioase raportate în Geschichte des Westrõmischen Reiches de Richter (Berlin), p Cf Vezi și articolul lui Jung: Zur Würdigung d agra-rischen Verhăltnisse in der rõmischen Kaiserzeit (Historische Zeitschrift a lui Sybel, Lieue Folge, vol VI, p)   realitatea vizibilă, pământească din idealul ei etern; Având în vedere că construirea orașului lui Dumnezeu este construită înaintea ochilor lui, el trebuie să se ridice împotriva doctrinei care afirmă că aceasta a fost deja construită; în structura bisericii vizibile, el trebuie să recunoască și să indice planul arhitectural ideal încă neîmplinit, dar realizând treptat În al treilea rând, întrucât în Occident principiul unității este reprezentat de Biserica romană, apologetul occidental al unității bisericești creștine este, vrând-nevrând, un apologe al unității romane, oricare ar fi simpatiile sau antipatiile sale personale Ca apologe, nu este atât constructor, cât spectator al unei clădiri în construcție: nu își oferă planul arhitectural, ci îl apără pe cel care se realizează efectiv sub ochii lui Tocmai aceasta este natura activității apologetice antidonatiste a lui Augustin Mântuirea individului și a societății constă în unitatea obiectivă a Bisericii, care nu depinde de sfințenia personală a membrilor săi Biserica nu poate fi pângărită de viciile sfinților ei; în starea ei imperfectă, pământească, nu este societatea sfinților Dimpotrivă, după Evanghelie, biserica pământească este o plasă care conține multe feluri diferite de pești, buni și răi, un câmp în care neghina crește lângă grâu Include multe persoane care nu sunt destinate să intre în împărăția epocii viitoare și nu include multe astfel de persoane care trebuie să intre în el și să fie mântuiți Este comunitatea sfinților în ideea unei

împărății viitoare, dar până la teribila judecată a lui Dumnezeu, grâul nu poate fi despărțit de pleavă, iar biserica pământească rămâne o societate mixtă Într-un cuvânt, biserica pământească, văzută în raport cu biserica ideală, biserica epocii viitoare, este doar o clădire neterminată Gardianul unității acestei clădiri este Episcopul Romei, care, prin succesiune neîntreruptă, se leagă de apostolul suprem, Sf Petrom; si biserica antiromana , ca si obstea Donati Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Yutov, tocmai din acest motiv nu este adevărata biserică universală Aşa sunt gândurile exprimate şi dezvoltate de Fericitul Augustin împotriva donatiştilor în nenumărate repetări Dacă, prin urmare, donatiştii, cu toată diferenţa lor faţă de maniheeni, sunt de acord cu ei în sensul că sunt în duşmănie împotriva principiului organizării divine universale, maniheenii în ordinea cosmică şi donatiştii în ordinea socială, atunci sarcina apologetică împotriva amândurora este în esență una și aceeași, iar polemica împotriva donatiștilor reprezintă doar ceea ce a început în polemica împotriva maniheenilor: revelația ideii teocratice a creștinismului occidental Împotriva maniheenilor, Augustin apără puterea lui Dumnezeu ca lege a universului Împotriva donatiștilor, el apără biserica pământească, ca realizare pământească a acestui plan arhitectural etern în societatea umană, ca formă temporară, imperfectă, a puterii divine III Infinit mai importantă decât cele două anterioare este a treia etapă a activității apologetice a lui Augustin - lupta sa împotriva pelagianismului Căci dacă a existat o dispută cu maniheenii cu privire la unitatea universului și cu donatistii cu privire la unitatea bisericii ca clădire, atunci pelagienii pun problema însuși principiului vieții interioare, religioase a individului și viața socială a bisericii, despre har Problema relației harului cu natura umană și libertatea este problema însăși a esenței bisericii: căci biserica, conform propriei ei învățături, este o unire de persoane libere unite și organizate într-un singur corp social prin har ■ În consecință, totalitatea instituțiilor și a sacramentelor sale, întreaga sa organizare socială este un fel de con- Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE ÎN V VEKK o relație fixă între har și libertate, i e un fel de răspuns la întrebarea harului Împreună cu aceasta, aici este vorba de însăși esența puterii divine creștine, de relația dintre cele două elemente principale ale împărăției divine, harul și libertatea Într-o altă formă, este aceeași întrebare fatală, pregătită de toate evenimentele din acea vreme și pusă fără îndoială de prăbușirea Romei, chestiunea fundamentelor sociale ale noii societăți, care va trebui construită în locul respectiv a celor vechi În acea epocă dezastruoasă, sub impresia proaspătă a invaziei lui Alaric și a jefuirii capitalei antice, societatea creștină a Occidentului latin, în primul rând, se întreabă, de unde poate aștepta mântuirea: de la atotputernicul divin har, exprimat în organizarea colectivă a bisericii, sau din energia trezită a activității personale? Având în vedere criza mondială care se apropie, pregătindu-se să intre într-o nouă eră istorică mondială, omenirea, parcă, își măsoară și își testează puterea, comparând libertatea și puterea omului cu puterea harului lui Dumnezeu În mod firesc, se întreabă: ce poate o persoană cu libertatea sa, dacă puterea lui este suficientă pentru a ieși din păcatele lumii antice și pentru a crea o societate reînnoită sau dacă are nevoie de ajutor divin plin de har pentru renașterea viitoare, omule sau Dumnezeu să fie constructorul unei clădiri noi Lupta dintre Pelagius și Augustin a început în anul DP, adică la un an după capturarea Romei și tocmai ca răspuns la evenimentele care avuseseră

loc Este într-adevăr o dispută cu privire la sarcina socială și misiunea bisericii; Întregul curs ulterior al istoriei lumii depinde de una sau alta dintre deciziile sale: căci în această controversă dogmatică ambii adversari se reprezintă în domeniul teoriei, al dogmei, două principii istorice mondiale care se luptau deja în societatea de atunci, și interacţiune dintre care Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Europa veche Principalul factor de mântuire pentru Pelagius este o persoană liberă care se salvează prin efortul individual al voinței sale; Principiul lui Augustin, invocat de el împotriva lui Pelagius, este harul atotputernic, a cărui întruchipare ideală nu poate fi decât o biserică atotputernică S-ar părea că ce ar putea fi în comun între principiul pelagian al mântuirii prin merit și evenimentele mondiale din acea vreme? Ce relație poate exista între negarea pelagiană a păcatului ereditar și întrebările sociale ale epocii? Între timp, de fapt, o asemenea corelație există și, mai mult, cea mai apropiată, cea mai imediată; căci prin aceste două învăţături pelagiene se pune la baza vieţii religioase un principiu extrem de individualist, care ameninţă să răstoarne întregul edificiu social al Bisericii Aceste două prevederi neagă unitatea rasei umane ca întreg organizat Căci omenirea nu mai pare a fi legată organic nici de un singur strămoș pământesc, Adam, nici de un strămoș spiritual, Hristos Individul nu are nimic de-a face cu rasa umană El nu este legat de trecutul său, de istoria sa: este liber de păcatele strămoșilor săi și nu poate transmite păcatele sau virtuțile sale posterității; nu este legat de o legătură de solidaritate cu vecinii săi, nici în prezent, nici în trecut, nici în speranța viitorului Noi nu păcătuim și nu murim în Adam; Păcatul lui Adam i-a făcut rău numai lui și fiecare dintre noi este un individ vinovat de propriul său păcat Pe de altă parte, nu suntem mântuiți, nu suntem înviați în Hristos prin darul harului lui Dumnezeu, ci suntem mântuiți prin meritele noastre individuale: fiecare dintre noi este un autor individual al propriei mântuiri În această direcție individualistă se află centrul de greutate al pelagianismului Pelagienii nu neagă harul ca atare, dar neagă orice efect social Deoarece nu există păcat al colectivului Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE ÎN VIK pozitiv, generic, la fel cum harul nu este un principiu de organizare colectivă: învățătura individualistă a pelagianismului exclude atât responsabilitatea solidară a omenirii în păcat, cât și unitatea solidară a oamenilor în mântuire Pelagienii nu neagă ajutorul plin de har trimis de Dumnezeu omului Dar harul nu le apare ca o singură acțiune a Divinului, care îmbrățișează și organizează umanitatea ca o singură uniune: este fragmentat pentru ei în multe acte mici, unice, ale arbitrarului divin, le apare ca o serie de influențe pur exterioare lui Dumnezeu asupra unei singure persoane Toate aceste influențe se rezumă la trei principale: creație, legislație și predare Când l-a creat pe om, Dumnezeu a pus în el o lege naturală, dându-i liberul arbitru să o împlinească O persoană nu putea păcătui; dar din moment ce el a păcătuit și, în consecință, conștiința legii morale care era în mod natural investită în el de natură s-a dovedit a fi insuficientă, atunci a apărut nevoia unei reamintiri exterioare a legii lui Dumnezeu revelate și, în cele din urmă, pentru un exemplu extern autoritar și o învățătură a Mântuitorului Viața și suferințele lui Hristos sunt meritul Său individual și nu o acțiune mântuitoare universală; moartea pe cruce nu ispășește păcatele noastre care sunt străine de El: poate fi mântuitoare pentru noi nu ca ispășire, ci ca o zidire și un exemplu care ne poate determina să împlinim legea O persoană nu este legată organic de Mântuitorul său, ci

se raportează la El doar într-un mod pur extern, ca discipol și imitator Fiecare dintre noi poate fi mântuit nu prin meritele altora, ci numai prin respectarea deplină și ireproșabilă a legii Principiul de bază al mântuirii nu este mila, ci adevărul lui Dumnezeu, exprimat în Formula fiecărui ¿eo¿(suum cuique); nu se poate mântui decât prin respectarea deplină și ireproșabilă a legii: cei care nu au împlinit măcar o iotă din lege sunt supuși fără milă osândirii și iadului veșnic Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Nu este greu de înțeles în ce relație a stat această învățătură cu starea publică și evenimentele din acea vreme Pelagius, care și-a început predicarea la Roma cu câțiva ani înainte de catastrofa lui Dio, a fost lovit de declinul moral profund al societății romane de atunci Având în vedere furtuna care se apropie din toate părțile, a considerat necesar să scoată societatea din starea de lene morală, apatie și disperare, să trezească într-un organism social bolnav o reacție care să-l salveze Mântuirea societăţii este în sine, gândi Pelagius; pentru a-l induce la acţiune, trebuie în primul rând să treci în el încrederea şovăitoare în forţele lui Într-una dintre scrisorile sale *) spune că cel mai bun mod de a-i induce pe oameni la activitate, la bunătate, este să-i încurajeze și să-i liniștească, cea mai convenabilă predică, așadar, este aceea care începe cu o indicație a puterii și puterii umane natura Cea mai bună încurajare pentru război, înainte de luptă, este un indiciu al puterii armatei Pentru a face o persoană să lucreze pentru mântuirea lui, trebuie să-l convingi că depinde de el, că este în puterea lui Dumnezeu, cerând unui om împlinirea unei porunci, nu i-ar cere imposibilul Este evident că El ne-a dat libertatea ca mijloc necesar pentru împlinirea ei Deci, dacă suntem dispuși, ne putem câștiga mântuirea Trebuie, prin urmare, putem, conchide Pelagius în mod kantian Doctrina păcatului ereditar și a mântuirii în mod liber a harului, din acest punct de vedere, este doar o justificare pentru apatie și lene; aceste învățături elimină responsabilitatea individuală a individului, deoarece păcatele noastre sunt îngrămădite pe natura noastră ereditară, iar mântuirea este prezentată ca un dar al lui Dumnezeu independent de noi Apare caracteristic în orice *) Epistola lui Demetrias Biblioteca "Runiverse" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE ÎN VEA ÎNALT Această învăţătură pelagiană este negarea oricărui element mistic din creştinism, negarea acţiunii supranaturale a Divinului asupra omului Legea și persoana liberă, ca executor al ei, sunt singurii factori ai mântuirii Mai mult, pelagianismul declară o persoană liberă de orice acțiune supranaturală a Divinității asupra sa, pentru a-l lega cu atât mai strâns cu o poruncă exterioară: vrea să îndepărteze de la adepții săi speranța milostivirii divine pentru a-i face mai mult zelos executori ai legii Pelagianismul lasă intacte totalitatea instituțiilor și sacramentelor bisericești, dar le transformă într-un mecanism juridic pur extern Puterea lor salvatoare nu este înrădăcinată în niciun efect mistic, regenerator asupra voinței umane: voința umană nu este pervertită de păcatul ereditar și, prin urmare, nu are nevoie să fie regenerată Mântuirea se realizează prin propriile ei eforturi; Instituțiile și sacramentele bisericești sunt doar norme juridice externe obligatorii, de a căror respectare depinde mântuirea noastră Este de remarcat faptul că Pelagius însuși, fiind un călugăr zelos și strict, a fost călăuzit în toată predica sa de un motiv ascetic: el credea că o persoană este mântuită prin faptele legii și dorea să-și inducă adepții la fapte exterioare ascetice El a acordat o mare importanță modului de viață ascetic, dar întregul sens al acestei asceze pentru el s-a redus la împlinirea unei porunci exterioare Scopul

practic, faptele, erau pentru el în prim plan; disputele dogmatice pe care le considera fleacuri Și acele învățături cu care vorbea au fost pentru el nu un scop, ci doar un mijloc de a trezi în oameni energia de afaceri Legalist în esență, cel mai puțin de toate și-a dorit să fie un inovator; dimpotrivă, se considera un catolic adevărat și conservator, un gardian al legii A făcut tot posibilul să Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY să-și afirme învățătura ca fiind cea mai veche tradiție a bisericii universale, să o susțină cu numele autoritare ale părinților bisericii Este de la sine înțeles că propovăduirea lui Pelagius nu este consecventă în toate și suferă de numeroase contradicții De fapt, dacă o persoană este mântuită prin propriile sale forțe naturale, dacă conștiința legii este investită în el de natură, atunci ea poate fi mântuită cu ușurință chiar și fără acest mecanism artificial, exterior, al bisericii Dacă fiecare dintre noi se naște în starea în care era Adam înainte de cădere, dacă natura umană în realitatea ei pământească este bună, atunci pentru mântuire este suficient să urmezi natura umană și înclinațiile sale naturale; isprăvile sfințeniei ascetice sunt, în măsura în care sunt ceva de prisos și inutil Doctrina pelagiană poate servi astfel ca o justificare pentru starea de spirit seculară Ea provoacă o reacție lumească și își creează forța, transformând astfel religia și biserica într-un mecanism absolut exterior și străin; în acest fel își eliberează adepții atât de biserică, cât și de creștinism, transformându-se inevitabil în predicare seculară, umanistă Învățătura ascetică a lui Pelagius, într-adevăr, a trecut în pelagianismul secular al discipolului și discipolului său, faimosul Iulian din Eklansky Iulian recunoaște în mod direct virtutea naturală ca fiind suficientă pentru mântuire: însăși apartenența sau non-aderarea la biserică este pentru el un fapt de indiferență Yeshe Pelagius a susținut că vechea lege este la fel de suficientă pentru mântuire ca și Evanghelia Iar Iulian, dezvoltând în continuare gândul profesorului său, a ajuns la concluzia că vitejia păgână a unor Fabricius este la fel de mântuitoare ca neprihănirea lui Iov, sau dreptatea în sensul creștin al cuvântului, că mântuirea este la fel de ușor de realizat în biserica ca în afara ei Ascetul Pelagius acorda o mare importanță abstinenței sexuale Între Biblioteca Runiverse FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE Въ V ВъКъ Celălalt Julian, ca gânditor mai consecvent, a susținut că dacă păcatul nu se transmite prin actul sexual, atunci nu există nimic păcătos în dorința sexuală; dacă natura umană este bună, atunci nu poate exista nimic reprobabil în înclinația ei naturală, iar abstinența ascetică nu este merit Motto-ul caracteristic tuturor acestei predici seculare a lui Iulian este Formula: "un om emancipat de Dumnezeu" (homo a Deo emancipatus) De fapt, în persoana lui Iulian are loc emanciparea învățăturilor lui Pelagius de creștinism Într-adevăr, Iulian, pentru care însuși textul Sfintei Scripturi este autoritar numai în măsura în care nu contrazice rațiunea, pentru care omul în starea sa naturală este idealul cel mai înalt, are deja puține în comun cu creștinismul; el poate fi numit mai degrabă un umanist al secolului al V-lea, iar învățătura lui este înțelepciunea mult mai păgână decât creștină Toate acestea dezvăluie suficient natura pelagianismului ca reacție păgână pe pământul bisericii În doctrina pelagiană, mai ales la iulian, există, fără îndoială, un element filosofic elen; dar trăsătura dominantă a acestei doctrine, caracterul ei practic, nu este o trăsătură elenă, ci în esență latină, romană Pelagianismul este o personificare tipică a acelei religiozități romane de afaceri, pentru care problemele practice sunt în primul rând importante, în timp ce speculația are doar o

semnificație secundară, pentru care domnia unei legi externe este un scop absolut, iar orice altceva are doar un sens convențional ca un mijloace Această trăsătură, chiar și astăzi, este una dintre trăsăturile tipice ale evlaviei religioase romane; îl aduce pe Pelagius mai aproape de tendința sa îngust clericală, puternică în Occidentul latin în orice moment Acest caracter practic al pelagianismului mărturisește faptul că elementul filosofic elen nu are în el decât un element secundar Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY valoarea spumei Cu toată structura și trăsăturile sale, pelagianismul se apropie mult mai aproape de păgânismul roman Căci trăsătura cea mai caracteristică a păgânismului roman, remarcată de toți istoricii moderni eminenti, este formalismul juridic, care transformă relația omului cu divinitatea și religia într-o executare mecanică a legii, într-un act exterior mort Întreaga viață religioasă a Romei păgâne este construită pe principiul că o persoană este justificată în fața zeilor săi prin efectuarea anumitor acțiuni exterioare cerute de lege; că respectarea acestor precepte exterioare ale legii are pentru el un sens salutar, indiferent de starea sa de spirit, și că cea mai mică încălcare a acestor cerințe este fatală pentru el, întrucât dreptatea divină nu cunoaște milă Zeitatea faţă de om se află în relaţia creditorului cu debitorul; o persoană primeşte de la el doar echivalentul meritelor sale şi nu poate fi salvată de mânia sa decât prin respectarea întocmai a contractului *) Toate aceste principii păgâne romane au intrat în întregime în învățătura lui Pelagius, care, prin urmare, nu este altceva decât o reacție păgână latină sub învelișul exterior al creștinismului După ce și-a epuizat vitalitatea, păgânismul latin a vrut să trăiască o viață parazită, străină, altoită în biserică și înviată sub forma ereziei creștine Pelagius Asemenea păgânismului roman, pelagianismul vede în relațiile religioase ale oamenilor o colecție de atomi - personalități, unite doar în exterior printr-o lege comună și un mecanism artificial al instituțiilor Combină universalismul juridic roman cu religia romană *) Mier Caracterizarea excelentă de către Mommsen a religiei romane: Rõ-mische Geschichte Berlin , cap XII, în special p -ı o Vezi și Gaston Boissier La Religion romaine (Paris), p - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE în secolul al V-lea nym individualism, transformând religia într-un raport juridic privat *) Aceasta predetermina soarta istorică a pelagianismului Roma păgână s-a prăbușit pentru că a încetat să mai fie un întreg organic viu, fiind doar un ansamblu mecanic artificial Și, desigur, nu pelagianismul cu viziunea sa individualistă asupra lumii a putut să adune și să ridice din nou clădirea care se prăbușește Doctrina pelagiană spunea în esență: salvează-te în bucăți, cine poate și cum poate Este de la sine înțeles că nu cu acest Pelagian sauve qui peut biserica a putut rezista barbarilor Pentru a triumfa asupra individualismului german, a trebuit mai întâi să înfrâneze acest individualism pelagian, latin, care a apărut în mijlocul lui Întregul curs al istoriei lumii s-ar fi dovedit altfel dacă biserica, respingându-l pe Augustin, l-ar fi urmat pe Pelagius De fapt, ea l-a condamnat pe Pelagius și a intrat în lumea barbară germană ca o uniune unită, organizată și ca o forță organizatoare, unificatoare Ea a recunoscut, împreună cu Augustin, mântuirea ca o chestiune generală, socială, și nu un act individual al voinței umane, a recunoscut pentru ea însăși acțiunea mistică a harului, și nu libertatea abstractă a individului, ca mântuitoare Și cu acest principiu, ea a salvat cu adevărat civilizația mondială de la ruină și distrugere, a înfrânat barbarii și a cucerit un nou câmp pentru răspândirea culturii creștine

și antice Toate evenimentele din acea vreme duc la ideea că o persoană nu poate fi salvată de propriile sale forțe naturale, că salvarea Romei împotriva barbarilor nu poate fi decât *) Cele mai importante scrieri contemporane despre pelagianism: Elasen: Die innere EntwicHung des Pelagianismus, Freiburg in Bresgau : Wiggers Versuch ■einer pragmatischen Darstellung des Augustinismus und Pelagianismus; Worterz Der Pelagianismus nach seinem Ursprung und Lehre   îl favorizează în mod miraculos pe Dumnezeu În momentul în care întreaga lume latină așteaptă și cere această manifestare a puterii și autorității divine, Augustin acționează ca un apologe al harului, adică principiul teocratic creștin împotriva viziunii individualiste asupra lumii a lui Pelagius Învățătura lui Augustin, spre deosebire de predicarea îndrăzneață a adversarilor săi, pornește dintr-o conștientizare umilă a slăbiciunii umane, a neputinței omului spre bine Ea se bazează pe observarea naturii umane în general și pe observarea societății vremii în special și este într-adevăr justificată prin aceasta mult mai mult decât punctul de vedere al lui Pelagius, care pornește dintr-o presupunere speculativă, dintr-un concept abstract a unei personalități umane absolut libere, care nu a fost niciodată observată în experiență Augustin are pentru sine experiența istorică a societății de atunci, care și-a experimentat dureros neputința El crede în puterea lui Dumnezeu, care se realizează în smerenia voinței umane; este pătruns de convingerea că omul nu-și poate câștiga propria mântuire și propovăduiește mântuirea gratuit, un act de milă și har al lui Dumnezeu, fără vreun merit prealabil al omului Așa-zisele merite cu care ne lăudăm sunt doar rezultatul acestui dar al lui Dumnezeu, fără de care nici o mișcare a voinței noastre spre bine nu este posibilă Dumnezeu nu numai că ne dă o poruncă, dar ne mișcă voința astfel încât să împlinim porunca Această relație dintre voința umană și harul este exprimată cel mai viu în celebra rugăciune a lui Augustin, care l-a sedus pe Pelagius: "Dă-ne ce porunci Tu și poruncește ce vrei" (Da quod jubés, et jubé quod vis) Nu numai faptele noastre, însăși credința noastră, atât în dezvoltarea ei, cât și la început, este lucrarea harului *) "Dumnezeu lucrează în mod miraculos în inimile noastre, astfel încât noi *) De praedest sanctorum, cap   ei au crezut El ne dă nu numai puterea de a face bine, ci produce în noi însăși dorința de bine El ne avertizează voința în mișcarea ei spre bine Avem nevoie de ajutorul harului în fiecare acțiune bună și fără el nu facem nimic bun Ne conduce de la leagăn la mormânt, extinzându-se la fiecare pas al vieții noastre spirituale, ne luminează mintea și inima din interior, ne edifică și ne ajută din exterior, precede viața noastră spirituală și o urmează în procesul creșterii noastre spirituale treptate Această influență a harului nu este epuizată de nicio manifestare exterioară, fiind în esență misterioasă, mistică Prin har, Augustin înțelege în esență acel act misterios în care Dumnezeu se comunică omului, acțiunea Treimii indivizibile asupra minții și voinței omului; căci Tatăl ne învață și ne învață dinlăuntru, ca să venim la Fiul și să fim plini de Duh și iubire Acest act de har nu este o relație între Dumnezeu și un individ solitar, ci un act esențial social, având ca obiect umanitatea ca rasă, ca societate Omul nu este lăsat singur în problema mântuirii, ci este legat printr-o legătură de solidaritate cu neamul uman El este legat de vecinii săi printr-o legătură naturală, naturală, prin strămoșul comun Adam și, tocmai din acest motiv, prin legăturile comune ale păcatului Adam pentru Augustin este personificarea naturii noastre sociale comune, iar păcatul lui

Adam, tocmai din acest motiv, nu este pentru el doar un act al unei voințe individuale, ci un factor generic, social "Am fost singuri în el când era singur Încă nu existam ca unități (singillatim), dar existam deja, ca și natura, în sămânța strămoșului (natura seminalis) și am moștenit de la el organizația sa păcătoasă *) În- ♦) Vezi pasajul clasic despre păcatul original De Civitate Dei, lib XIII, cap , § Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY în al doilea rând, individul este legat de rasa umană prin legăturile harului, care unește toți participanții la mântuire într-un singur corp social în strămoșul spiritual comun Hristos Căci scopul ideal al procesului harului este tocmai ca toți aleșii să fie un singur trup al lui Hristos sau, după cum spune Augustin, un singur Hristos*) Păcatul social se opune astfel acțiunii sociale a harului asupra umanității ca rasă, ca organism unic Însuși Augustin spune despre această doctrină a grației a sa că a fost obligat să o dezvolte împotriva pelagienilor; că înainte de această erezie, care nega harul, nu era nevoie de o asemenea teorie teologică Căci Biserica, prin însăși faptele, rugăciunile și sacramentele ei, a mărturisit ceea ce a înțeles prin har **) Întreaga Rugăciunea Domnului poate fi exprimată pe scurt prin cuvintele "da ce porunci", practica bisericească a botezului pruncilor "căci iertarea păcatelor mărturisește păcatul originar la care sunt supuși, pentru imposibilitatea asumării păcatului individual la prunci Forma elementară, pământească a acțiunii harului, după Augustin, este viața socială a bisericii pământești; scopul ei final și necondiționat este unitatea socială a aleșilor în Hristos, unitatea cetății veșnice a lui Dumnezeu IV Astfel, după cum se poate vedea din toate cele de mai sus, întreaga activitate apologetică a lui Augustin este pătrunsă de o idee centrală, un motiv istoric *) De peccatorum meritis et remissione, lib IC ji, § **) De praedestinatione sanctorum, cap , - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE Bъ V Bъ къ Teocrația, ca lege a universului, ca principiu al unității arhitecturale a bisericii, ca conținut al vieții religioase a individului și a societății, acestea sunt cele trei etape ale acestei activități, care sunt toate rezumate în două cuvinte -Civitas Dei Dar nu trebuie să uităm particularitățile sarcinii culturale și istorice care au căzut în sarcina marelui părinte al bisericii Sarcina istorică mondială centrală a creștinismului occidental din acea vreme este fundamentarea unității latine împotriva barbarilor Această unitate, care trebuie menținută și mântuită cu orice preț, este nu numai unitatea creștină, bisericească, ci și lumească, de stat umerii tăi Unitatea statului este menținută exclusiv de acesta; relațiile dintre biserică și lume sunt împletite și legate atât de strâns încât nimeni nu poate spune unde începe statul și unde se termină biserica Apologetul occidental al unității creștinilor la acea vreme, vrând-nevrând, este un apologet al unității latine, învățătura lui nu este creștinismul pur și nealiat: idealul său este inevitabil saturat de tradiții lumești, de stat Conștient sau inconștient, el participă la construirea noii Rome creștine, în care se face simțită Roma veche, păgână Idealul său despre cetatea veșnică a lui Dumnezeu este antiteza directă a nebunului etern păgân, idealul anti-Romei Augustin nu este un apologe al creștinismului pur, ci un apolog al formei sale occidentale, unilaterale Idealul latin, căruia pe atunci se opunea și era amenințat de lumea barbară, este în primul rând idealul legii universale, al ordinii juridice universale Pentru a-i învinge pe barbari este necesar să le opunem cu o lege irezistibilă, supraomenească De Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY acceptarea legii divine universale, care se realizează în toate și subjugă totul,

este într-adevăr conceptul central al viziunii asupra lumii a lui Augustin, așa cum vom arăta acum Împotriva maniheilor, care împart universul în două regate, el, după cum am văzut, apără principiul autocrației divine în ordinea cosmică Dar care este aici expresia centrală și cea mai înaltă a acestei puteri divine unice, căreia îi este supus totul? Legea prin care Dumnezeu ordonează totul din timpuri imemoriale, o singură ordine (ordo), prin care El normalizează totul înainte de crearea timpului, și nu iubirea, cu care El atrage totul spre Sine și împacă totul cu Sine O singură ordine este cea mai înaltă manifestare a puterii divine, începutul și sfârșitul suprem a tot ceea ce există Din punctul de vedere al teodicei lui Augustin, suferința sau bucuria creaturilor individuale, mântuirea sau moartea lor este un Fapte indiferent, întrucât o ființă creată nu este capabilă să încalce ordinea întregului univers prin păcatul și suferința ei Triumful legii se exprimă la fel de mult în biruința binelui, cât și în pedeapsa răului; în plus, răul în univers servește ca o antiteză estetică necesară a binelui; căci ea, ca o umbră într-un tablou, face ca manifestările luminii să fie doar mai clare, mai în relief Principiul creștin al iubirii divine, pentru care fiecare făptură ca atare este dragă, nu este ideea centrală a învățăturii lui Augustin nici în controversa antimaniheică, nici în creațiile sale ulterioare Principiul suprem care determină relația lui Dumnezeu cu făptura, el nu are iubire, ci ordine, lege care îi protejează pe cei care o împlinesc și pedepsește pe cei care i se opun Dragostea, din acest punct de vedere, nu este relația universală a lui Dumnezeu cu creaturile, ci doar o manifestare particulară a ordinii divine eterne Atitudinea lui Augustin față de misterul Întrupării pare a fi caracteristică Acest principiu central al creștinismului nu este plasat în centru Biblioteca "Runivers" FPLOSOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE din învățăturile marelui apologe, dar este considerat de acesta doar ca una dintre manifestările ordinii divine eterne Umanizarea Divinului nu este un scop absolut, ci doar un mijloc de restabilire a ordinii încălcate de păcatul omului; scopul ei nu este în sine, ci parțial în satisfacerea dreptății divine, care are nevoie de o victimă nevinovată *), parțial în educația rasei umane, care ar putea percepe ordinea divină doar într-o formă umană senzuală Astfel, principiul central al creștinismului la Augustin este redus la măsura incidentului cauzat de păcatul omului Împotriva dualismului maniheist, el a recunoscut principiul teocratic creștin într-o formă occidentală esențial latină, ca o lege eternă atotputernică, în raport cu care umanitatea Dumnezeirii are doar sensul subordonat de mijloc, instrument Întreaga apologie augustiniană pentru unitatea bisericii împotriva donatiștilor are, de asemenea, un caracter esențial latin Aici însăși esența conflictului este de așa natură încât apologetul unității ecleziastice este inevitabil, alături de acesta, un apolog al unității lumii, a statului Căci dacă donatismul este o revoltă directă a naționalismului african împotriva ideii universale romane, atât în ordinea bisericească, cât și în cea de stat, atunci biserica universală împotriva donatiștilor este reprezentantul ideii unei ordini juridice universale Biserica în această dispută i s-a arătat lui Augustin ca un organism juridic, având la dispoziție puterea sabiei lumii de a lupta împotriva ereticilor, ca o unitate coercitivă, forțată El însuși s-a răzvrătit inițial împotriva violenței "Părerea mea inițială", scrie el, "a fost că nimeni nu trebuie forțat să intre în unitatea lui Hristos; de ce ai nevoie *) În acest punct, Augustin se alătură teoriei juridice latină a mântuirii care era curentă în Occident la acea vreme Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY ci

acționează cu cuvinte, luptă cu rațiune, învinge cu rațiune, pentru a nu face catolici pretinși pe cei pe care îi cunoșteam eretici deschisi Așa a argumentat Augustin în la Sinodul de la Cartagina Un gânditor profund religios, el a dorit o unire intimă, interioară, cu Dumnezeu, și nu o unitate forțată, exterioară Dar avea în fața ochilor societatea romană de atunci și mai ales africană, care era greu de influențat prin convingere și predicare; această societate nu putea fi învinsă decât prin frică și violență Contemplând în el vizual întregul abis al naturii umane pervertite, marele apologet vede că în starea lor prezentă, păcătoasă, masa oamenilor poate fi obligată să facă binele numai cu forța În consecință, unitatea lui Hristos pentru marea majoritate este inevitabil o unitate externă, forțată Între timp, pentru a salva o societate în descompunere, este necesar să o forțezi să intre în gardul bisericii Unitatea este cerută cu orice preț, iar dacă nu poate fi realizată prin puterea armelor spirituale, atunci rămâne să recurgem la sabia statului În fața ochilor lui Augustin, statul a preluat într-adevăr convertirea ereticilor și a făcut-o cu succes Sinodul de la Cartagina din (și la cererea Conciliului însuși, unde părerea liberală a lui Augustin nu a triumfat) a fost urmat de edicte severe ale împăratului Honorius, cu care a început adevărata persecuție împotriva donatiștilor Și astfel, sub influența acestor măsuri coercitive, donatistii au început să se mute în masă în biserica dominantă "Vedem că nu aceste persoane sau alte persoane, ci orașe întregi au fost înainte donatiste, dar acum au devenit catolice", scrie Augustin în , "ei urăsc diviziunea diabolică și iubesc cu ardoare unitatea"; ei "sta- *) Ad Vincent Epist HSS, cap V, §   Bъ λ' Bъ K ' Este oare catolic din cauza legilor imperiale " *) · Sub influența acestor evenimente, Augustin renunță la părerea sa anterioară, infirmându-se în că era încă un propagandist pe care l-am trăit în al -lea Incoerența acestei opinii pe care a experimentat-o, spune el, este acum scoasă la iveală nu prin cuvintele adversarilor, ci prin Faptele în sine, prin exemple vii Astfel, orașul Ippon, în care era episcop Augustin, care înainte de aceste edicte era aproape în întregime donatist, a fost aproape în întregime convertit de ei la catolicism **) Augustin a fost mult mai mult un apologe al unui sistem istoric obiectiv decât un predicator al propriilor opinii religioase personale Unitatea organizației Divine la nivel mondial era idealul lui; și iată că, în fața ochilor lui, a fost făcută prin constrângere și violență Acum vede deja în măsurile seculare obligatorii împotriva ereticilor un fapt necesar, providențial Acțiunea Divinului asupra naturii noastre pervertite trebuie inevitabil să fie violentă "Cine ne poate iubi mai mult decât pe Dumnezeu!" exclamă Augustin, "și totuși El nu încetează nu numai să ne învețe cu bunătate, ci și să ne înspăimânte cu folos" ***) Dumnezeu Însuși folosește constrângerea, așa cum se poate vedea din exemplul apostolului Pavel, "care a fost silit să cunoască și să stăpânească adevărul prin marea violență a lui Hristos" Dumnezeu prescrie violența, după cum se vede din pilda gospodarului, care, trimițând un sclav să cheme oaspeții la cină, îi spune: "obligați-i să intre * (Evr Luca XIV, , în textul latin coge intrare))****) Având în vedere confuzia dintre ordinea bisericească și statală, care caracterizează *) Ibid , cap , § **) Ibid , cap , § ***I Ibid , cap , § ♦***) Ibid , cap , §   în acea epocă, nu este de mirare că Augustin amestecă ordinea grației cu ordinea legii, iar constrângerea seculară este luată de el ca un mod necesar de acțiune al harului Din faptul că Dumnezeu înspăimântă și pedepsește, conform teoriei sale,

rezultă imediat că statul trebuie să înspăimânte și să pedepsească ereticii, i e îndeplini sarcini pastorale Dar, pe de altă parte, autoritatea spirituală i se pare îmbrăcată cu tăria și puterea puterii de stat, căci "trebuie și pastorul uneori cu biciul pentru a înapoia oile fără stăpân la turma de oi Erezia este inclusă într-o singură categorie cu infracțiuni comune: dacă statul pedepsește hoții și monederii contrafăcuți, atunci cu cât mai mult ar trebui să pedepsească ereticii! Astfel, în polemica împotriva donatiştilor, elementul legal, latin, a triumfat asupra dispoziţiei religioase personale a lui Augustin, iar el, vrând-nevrând, a devenit un apologe al statului-biserică împotriva mişcării anti-bisericeşti şi anti-statale a donatisti Acest element latin este la fel de puternic în predica antipelagiană a marelui părinte al bisericii Natura umană este înăbușită de puterea răului, iar libertatea umană este doar un principiu negativ, malefic: aceasta este convingerea centrală a lui Augustin, care este rodul observării și experienței de-a lungul vieții sale Nu este de mirare că bunătatea îi apare doar ca un principiu absolut supraomenesc, iar harul este înțeles de el ca Fatum, aducând mântuirea omului prin distrugerea libertății sale În conformitate cu sensul și esența principiului creștin de bază, mântuirea nu poate fi lucrarea nici unei zeități, nici a unei singure persoane Ideea creștină de Dumnezeu-bărbăție, pe lângă acțiunea de sus plină de har, necesită și sprijinul libertății umane în cauza mântuirii Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE Vъ V VT K Dar umanitatea, așa cum a observat Augustin, nu este o umanitate sănătoasă și normală și nu este nimic surprinzător în faptul că mântuirea îi apare ca un act de har unilateral, în care elementul uman este sortit rolului pasiv de un automat Principiul libertății în această societate degradată a fost doar un început centrifug, distructiv, iar în pelagianism a fost relevat relația sa reală cu sistemul social al vremii Principiul libertății din doctrina pelagiană a fost exprimat în același mod în care a fost exprimat în toată realitatea istorică a vremii - în negarea unității sociale organice și în răzvrătirea împotriva acțiunii mistice, organizatoare a harului De dragul mântuirii societății, acest principiu distructiv trebuia înfrânat și suprimat cu forța: unitatea colectivă a organismului bisericesc pentru mase nu putea fi decât forțată, forțată Aceasta explică trăsăturile deosebite ale doctrinei lui Augustin despre har Harul lui Dumnezeu i s-a arătat ca o forță atotputernică, irezistibilă Ea creează puterea spirituală a Romei prin mâinile barbarilor, care îi distrug puterea seculară, ea aduce oamenii la unitate în Hristos prin puterea sabiei seculare; triumfă în căderea și umilirea forței umane, trimite dezastre oamenilor pentru iluminarea lor, acționează asupra lor cu șocuri și lovituri; ea zguduie temeliile universului și înfăptuiește miracolul mântuirii umane, zdrobind, violând și distrugând În raport cu societatea de atunci, creștină doar de nume, păgână în esență, este o lege externă violentă, severă și inexorabilă; căci este condamnarea şi abolirea ei, în raport cu această societate este • Fatum Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Într-adevăr, acesta trebuie să fi fost efectul harului asupra creștinilor din acea vreme Dar Augustin a luat manifestarea temporară a harului drept legea universală a funcționării sale "Predestinarea lui Dumnezeu cu privire la bine", spune el, "este pregătirea harului, iar harul este consecința predestinarii însăși^*) Și că, predestinația, această lege veșnică, prin care Dumnezeu a normalizat totul, este, din punctul de vedere al lui Augustin, relația universală a lui Dumnezeu cu creația, în timp ce harul este doar o acțiune particulară a acesteia

Predestinarea este o lege universală, care se realizează în toată ordinea universului, în mântuirea celor drepți, precum și în condamnarea răului: se extinde asupra tuturor Harul salvează doar câțiva, adică cei aleși, cei care sunt predestinați să fie mântuiți Sfera acțiunii sale este limitată: se referă la predestinare ca particular la universal La fel ca mântuirea, așa și condamnarea oamenilor din timpuri imemoriale a fost realizată în predestinare Din acest punct de vedere, desigur, nu se poate vorbi de vreo contribuție gratuită a omului la lucrarea mântuirii Fiecare mișcare a voinței umane spre bine este doar o repetare automată a actului divin pre-etern; harul, care mântuiește prin predestinare, este negația completă a libertății Aceasta este marea imperfecțiune a învățăturii lui Augustin Dacă luăm un punct de vedere istoric convențional, atunci trebuie să admitem că în raport cu mediul și epoca sa istorică, el are dreptate Acea mare criză istorică mondială care avea loc în fața ochilor lui era într-adevăr o mare violență a lui Hristos asupra umanității păcătoase și, în această măsură, triumful principiilor augustiniene și înfrângerea pelagianismului Dar pentru o evaluare istorică cuprinzătoare a unei doctrine care vrea în primul rând să fie creștină, este necesar *) De prada a sfinților, cap § ; Predestinarea lui Dumnezeu, care este în bunuri, este, după cum am spus, o pregătire a harului; Dar harul este efectul predestinarii anterioare Biblioteca "Runiverse" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE VЪ V VK'V este important să clarificăm atitudinea sa faţă de creştinism în ansamblul său Dacă o privim dintr-un punct de vedere creștin universal, putem vedea cu ușurință că conține o oarecare abatere de la principiul creștin de bază Deja mai devreme, când am caracterizat lucrările anti-maniheiste ale marelui părinte bisericesc, am văzut că ideea centrală a creștinismului, întruparea, nu este principiul central al învățăturii sale Același lucru trebuie spus despre predica sa anti-pelagiană Conceptul central și aici este ordinea veșnică, legea acționând ca predestinație, și nu persoana divino-umană a lui Hristos Hristos, conform învățăturilor lui Augustin, este cea mai înaltă manifestare a harului: în El, "ca și în Capul nostru (adică, Capul Bisericii), se descoperă însuși izvorul harului", de unde, după măsura din fiecare, se revarsă asupra tuturor "membrelor trupului Său" Hristos este un om acceptat de Cuvântul lui Dumnezeu și făcut una cu El fără vreun merit prealabil (nullis suis praeceden-tibus meritis) Cea mai înaltă manifestare a principiului milostiv, Hristos, dar pentru aceeași este cea mai înaltă manifestare a predestinației "Nu există un exemplu de predestinare mai glorios decât Isus însuși (Nullum autem illustrius exemplum praedestinationis, quam ipse Jesus) "Cine dintre credincioși vrea să înțeleagă bine predestinarea, să se uite la El și să se găsească în El " Dumnezeu, care l-a făcut drept pe acest om primit din sămânța lui David, fără vreo merită anterioară a Lui, va face același lucru cu sfinții pe care i-a rânduit dinainte Dumnezeu în oameni, ca și în El, face voia bună Creatorul universului "L-a predestinat atât pe El, cât și pe noi Căci atât în El, ca să devină Capul nostru, cât și în noi, ca să devenim mădulare ale Lui, El nu a prevăzut faptele noastre care au precedat, ci faptele Sale viitoare *) *) Vezi De praedestinatione sanctorum, cap , De Correptione et Gratia, cap i d, De dono perseverante, cap , din care sunt luate toate citatele Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Astfel, voința umană a lui Hristos, ca și voința umană în general, este redusă de Augustin la nivelul unui mediu pasiv al harului, un instrument automat de predestinare Mai mult decât atât, întrucât harul însuși nu este o acțiune divină universală,

ci doar una dintre consecințele predestinației, atunci umanitatea lui Hristos, ca expresie a harului prin excelență, este doar o manifestare particulară a legii universale a predestinației Această hristologie a lui Augustin este cel mai bun indicator al relației dintre idealul său teocratic și ideea creștină Idealul creștin cere o reconciliere perfectă a libertății umane cu harul divin în Hristos - unitatea organică și interacțiunea Divinității libere și a umanității libere Între timp, învățătura lui Augustin neagă fundamental libertatea omului în Hristos Desigur, și din punctul de vedere al ideii creștine universale, starea noastră păcătoasă este o stare de relativă lipsă de libertate Dar învățătura lui Augustin ridică această stare temporală relativă la un principiu etern și absolut; tocmai în asta constă abaterea sa: învăţătura de la creştinism Cel mai înalt concept din învățătura lui Augustin este singura ordine divină a universului; dominația universală a dreptului divin este idealul său social Acest ideal de lege și adevăr divin universal, ca normă universală a relațiilor sociale, este un moment necesar în creștinism; Eroarea lui Augustin constă doar în faptul că a luat rolul pentru întreg, partea creștinismului pentru tot creștinismul și a ridicat unul dintre momentele sale la principiul suprem Această eroare, însă, nu este o greșeală individuală, personală a marelui părinte al bisericii, ci o trăsătură a acelei forme unilaterale de creștinism pe care o reprezintă După cum s-a spus, Augustin este un apologe al ideii latinești în creștinism și, din moment ce acceptă această latină Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE, VV VKK elementul cer pentru cele mai înalte și necondiționate - vrând-nevrând, se abate în păgânismul roman, cedând puterii tradiției veche a Occidentului latin Aici îl întâlnește pe adversarul său Pelagius, cu care, în ciuda tuturor dezacordurilor și diferențelor reciproce, se află pe un teren istoric comun În ciuda opoziției profunde în modul de gândire, în direcția și caracterul ambilor gânditori, în ciuda superiorității incomensurabile a marelui părinte al bisericii față de ereticul condamnat de biserică, trăsăturile comune de familie de tip latin sunt ușor de recunoscut în amândoi La urma urmei, ambii propovăduiesc mântuirea prin lege, ambii ridică legea la un principiu absolut Dar la Pelagius, principiul suprem este o lege, ca normă empirică exterioară, de a cărei respectare depinde mântuirea; în timp ce la Augustin principiul suprem este legea divină preeternă, ca predestinare Diferența fundamentală dintre una și alta constă în faptul că Pelagius, executorul legii, are o voință umană liberă, răsplătită pentru merit, în timp ce Augustin are har, acționând după predestinație Unul atribuie mântuirea acțiunii unilaterale a omului, cealaltă a Divinității În această măsură, în ambele, elementul legalist al doctrinei se exprimă prin înjosirea persoanei divino-umane a lui Hristos Căci dacă pentru Pelagius viața și suferința lui Hristos sunt doar meritul Său privat în fața legii, lipsit de semnificația universală universală, atunci în Augustin umanitatea lui Hristos, așa cum am văzut, este doar o manifestare particulară a legii pre-eterne, iar acţiunea socială a harului este limitată în domeniul ei Pelagianismul conține o latură a idealului teocratic creștin, care îi lipsește lui Augustin: acest ideal necesită într-adevăr o astfel de voință umană care să poată contribui Biblioteca "Runivers" KN EVGENIY TV VKETSKOY har în libertate Din punctul de vedere al acestui ideal, Pelagius are dreptate în chemarea libertății umane la acţiune; dar învățătura lui este predicare anticreștină și antiteocratică, în măsura în care afirmă libertatea într-un mod unilateral, în măsura în care eliberează voința umană de

acțiunea socială, organizatoare a harului Teocrația creștină nu vrea să fie opera mâinilor omului, iar din acest punct de vedere Pelagius greșește Dar, pe de altă parte, Augustin, care reprezintă opusul unilateral, are dreptate și greșite la fel de bine ca adversarii săi, pelagienii Teocrația creștină nu vrea să fie opera unei singure Zeități și cere o umanitate liberă ca bază pentru operarea harului Ca doctrină unilaterală, augustinismul nu și-a putut depăși niciodată unilateralitatea opusă, pelagianismul, care i se opune mereu cu ceva, deși mai puțin, drept istoric Dar, în afară de relativa corectitudine a augustinismului, ca doctrină mai în concordanță cu cerințele și evenimentele istorice ideale din acea epocă, are un avantaj enorm în plus pentru sine Pelagianismul, ca viziune individualistă, anti-bisericească asupra lumii, nu este înfrânat în dezvoltarea sa de tradiția bisericească, care de fapt este în curând complet abandonată de acesta Persoana individuală este aici lăsată la discreția sa individuală și la arbitrariul; și de aceea pelagianismul s-ar putea emancipa foarte curând de creștinism, dezvăluind particularitățile sale păgâne Augustin este într-o altă poziție Ca apologe al vieții sociale a bisericii și a organizației bisericești, el este înfrânat în predicarea sa de principiile creștine care trăiesc și acționează în biserica sa și de tradiția acesteia Între timp, deși pe vremea aceea era special Biblioteca "Runivers" Filosofia teocrației creștine v'v vgzht Aceste particularități, în consecință, au fost moderate și înfrânate de principii comune ecumenico-creștine, pe baza cărora a fost afirmată și menținută unitatea creștină la nivel mondial Efectul binefăcător, mântuitor al acestor principii s-a exprimat atât în viața de zi cu zi a bisericilor, cât și în lucrările gânditorilor creștini; a fost exprimată și în învățăturile lui Augustin Elementul latin al acestei învățături este moderat și înfrânat nu numai de bogăția enormă de idei creștine pe care o conține, ci și de starea personală profund creștină Geniul profund religios al lui Augustin, după cum am văzut, s-a răzvrătit și s-a supărat împotriva violenței: el a dorit cu ardoare libertatea și a trebuit să susțină un sistem bazat pe suprimarea libertății și a violenței Acest sistem nu a fost invenția lui personală, ci i-a fost impus de istorie S-a luptat cu ea, iar această luptă s-a exprimat în multe ezitări, inconsecvențe și contradicții subiective Și până la urmă, această forță istorică obiectivă l-a rupt și l-a subjugat, l-a forțat să intre în cadrul sistemului latin și, împotriva voinței lui, a făcut-o tată și plantator Desigur, Augustin nu a fost doar un apologe al latinismului: el, de altfel, și-a imortalizat starea de spirit creștină într-o imagine minunată, nemuritoare Particularitatea acestei dispoziții religioase este de așa natură încât nu se încadrează în niciun cadru al sistemului Viața religioasă a unei persoane pentru Augustin este, în primul rând, o relație intimă, directă a unei persoane cu Dumnezeu, care se caracterizează prin cuvintele: "a trăi în Dumnezeu", "a se agăța de Dumnezeu" Flaming Lu-Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY Dumnezeu, cu o conștiință profundă a păcătosului uman, încredere în El și speranță în iertare - acestea sunt principalele motive ale acestei dispoziții, profund religioase și profund creștine *) Dar acest element creștin al stării personale a lui Augustin nu se armonizează pe deplin cu sistemul său și, parțial, se află în contradicție directă și se luptă cu acesta De fapt, o taie chiar de la rădăcină Căci dacă principiul suprem al relației lui Dumnezeu cu creaturile nu este iubirea, ci o lege impasibilă, rece, care dă fiecăruia cuvenit, dacă acțiunea mântuitoare a harului se limitează la o minoritate de aleși predestinați, dacă, în

cele din urmă, Fiul lui Dumnezeu este răscumpărarea nu pentru toți, ci numai pentru unii, atunci nimeni nu poate fi sigur de mântuirea lui Atunci nu mai poate fi vorba de încredere în Dumnezeu, iar atitudinea omului față de el se transformă în frică veșnică, care nu poate fi echilibrată de speranță Din punctul de vedere al "ordinii", condamnarea sau mântuirea unei persoane este un Fapte indiferent; individul nu este un scop în sine, el este lipsit de valoare și semnificație necondiționată Sistemul lui Augustin, prin urmare, nu oferă suficiente temeiuri obiective pentru speranța religioasă și nu oferă acea mângâiere în Dumnezeu pe care o caută starea lui de spirit De aceea Augustin este mult mai simpatic în mărturisire decât în învățătură: este mai atrăgător în ceea ce căuta decât în ceea ce a găsit *) Mier o caracterizare excelentă a stării de spirit religioase a lui Augustin în Harnack: Dogmengeschichte, vol III, pp - , și Confessionen lui Augustin Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA TEOCRAŢIEI CREŞTINE VЪ V ВЂКЪ Într-o dispută despre fundamentele ideale ale noii societăți, Augustin a câștigat o victorie asupra lui Pelagius, dar această victorie nu a putut fi completă: pelagianismul în forma sa cea mai pură a fost condamnat la Sinodul de la Efes și a dispărut în curând complet, dar a continuat să existe ca semi -pelagianism Și sub această formă, a fost condamnat în mod repetat de Biserica Romană și, totuși, a înviat constant în Occident sub masca învățăturilor catolice ortodoxe Augustin, dimpotrivă, a fost canonizat și recunoscut ca un profesor autorizat al bisericii, dar multe dintre învățăturile sale au fost condamnate în mod repetat, deși nu sub numele său (deci, împreună cu învățăturile ianseniștilor, multe prevederi ale augustinianului direct au fost condamnat) Augustin nu și-a putut distruge adversarul pentru că el însuși suferea de o boală comună cu el, pentru că el însuși nu a continuat pe deplin păgânismul latin în sine Într-adevăr, întrucât legea este ridicată la un principiu suprem și absolut, nu există nicio reconciliere posibilă între har și libertate Dacă harul poate triumfa numai prin distrugerea libertății umane, atunci în raport cu voința umană este o lege absolut străină și exterioară În măsura în care libertatea este un principiu necondiționat ostil harului Dacă legea este modul universal și necesar de funcționare al harului, atunci harul și libertatea sunt sfere veșnic exterioare, străine și reciproc ostile Pentru creștinismul legalist, întreaga controversă despre har este doar o contradicție inextricabilă: trebuie să oscileze pentru totdeauna între soluțiile opuse și la fel de nesatisfăcătoare ale lui Augustin și Pelagius Pentru creștinismul latin această controversă este fatală numai în măsura în care își ridică particularitatea la principiul suprem, luându-se pentru întregul creștinism Dar nu este periculos pentru ea, deoarece se bazează pe idealul creștin universal Căci din punctul de vedere al principalului principiu creştin Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRGBETSKOY În principiul umanității divine, relația dintre har și libertate nu este o dușmănie veșnică: lupta dintre ele este o manifestare a realității noastre pământești imperfecte În măsura în care umanitatea păcătoasă nu interferează cu harul, este într-adevăr o lege externă pentru ea Dar legea este Forma realității temporare, nu eterne Căci în realitatea eternă harul este împăcat cu libertatea umană desăvârșită în umanitatea divină desăvârșită Doctrina lui Augustin a fost slăbită de elementul păgân latin conținut în ea Acest păgânism era de fapt principalul și cel mai puternic dușman al său S-a luptat cu el și l-a învins Dar această victorie nu putea fi completă: păgânismul s-a absorbit în viziunea asupra lumii a marelui părinte al bisericii, continuând să trăiască în

ea sub masca învățăturii creștine Vom vedea acest lucru în analiza operei sale De Civitate Dei, unde pune punctajele cu păgânismul În acest eseu, Augustin și-a propus să prezinte o apologie cuprinzătoare pentru ideea creștină a orașului lui Dumnezeu împotriva păgânilor romani care au atribuit căderea Romei creștinismului Aici cetatea lui Dumnezeu se opune direct ideii romane păgâne și, în consecință, în această lucrare avem de-a face cu cea mai importantă etapă a activității apologetice a lui Augustin, îmbrățișând toate etapele anterioare și depășindu-le în semnificația ei Vom vorbi despre asta în articolul următor Carte Evgheni Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Eseu istoric despre vederi asupra naturii *) Subiectul articolului meu nu poate fi considerat complet nou: dacă nu este, atunci întrebările apropiate lui au fost deja discutate de mai multe ori de către autoritățile din diverse domenii ale cunoașterii Cu toate acestea, interesul profund și etern vital pe care îl prezintă omului relația sa cu natura, în orice caz, justifică în mare măsură încercarea mea de a clarifica prin mijloace istorice dezvoltarea concepției moderne asupra naturii Oricât de scăzut este stadiul de dezvoltare a unei persoane, oricât de naivă ar fi atitudinea lui față de mediu, el lucrează neobosit, deși întotdeauna în mod conștient, la rezolvare (întrebarea: care este locul pe care îl ocupă în natură, care este natura) care îl înconjoară? una dintre acele întrebări, să spun, fatale la care sălbaticul și cel mai dezvoltat european caută în egală măsură un răspuns semnul păcii și liniștii, sau să tragă doar o existență mizerabilă, intimidată și înfundată de ciocniri de națiuni în război, minți adânci și calme, capabile să renunțe la evenimentele momentului, lucrează neobosit la dezvoltarea *) Ne face plăcere să publicăm un articol al unui respectat naturalist, profesor de anatomie comparată la Moscova Pe teren deoarece oferă cititorului un exemplu de viziune asupra lumii, complet opusă celei susținute de majoritatea angajaților revistei - filosofi și metafizicieni Pentru cei din urmă, nu va fi lipsit de interes să se familiarizeze cu modul în care omul modern de știință naturală înțelege rolul doctrinelor filozofice în istoria cunoașterii pozitive - Ed Biblioteca "Runivers" M MANZBIR b rezolvarea problemei, care este acea natură, dintre care o particulă minimă este un om; care este trecutul acelei lumi de care suntem indisolubil legati; care este, în sfârşit, viitorul atât al acestei lumi, cât şi al nostru, abandonat şi pierdut în vastul ei spaţiu Dar chiar dacă în momentele de încercări grele impuse unei persoane, el găsește în sine o rezervă suficientă de forță pentru a nu refuza să slujească ideilor vechi, dacă, sub jugul intereselor mărunte, gândul său se străduiește neobosit în acest sens trecut îndepărtat și încețos care ascunde germenii prezenți, nu este de mirare că în perioadele de dezvoltare istorică pașnică suntem mai ales dispuși să ne oprim asupra acestor idei, comune întregii omeniri, nelegate nici cu locul, nici cu timpul Apoi ne uităm sub învelișul ipotezelor și teoriilor științifice, citim printre rândurile operelor literare, prindem sensul cuvântului aruncat cu dezinvoltură al unui publicist, nu ne oprim la nimic în efortul nostru de a satisface setea de dezvoltare mentală și morală și dacă aceste încercări nu sunt încununați cu succes, dacă nu știință, nici arta, nici literatura nu ne oferă satisfacția necesară în strădaniile noastre, ne oprim în fața sarcinii vieții cu forțe uzate, cu speranțe înșelate, puțin sau chiar complet nepotrivite pentru lupta care ne așteaptă fiecăruia dintre noi de la leagăn până la mormânt Apoi începe rătăcirea fără scop și inutilă a unei întregi generații, lipsită de orice ideal Nevăzând nimic în jurul său care să-i atragă atenția, se

îndepărtează de trecut și îi este frică să privească în viitor Întunericul și goliciunea domnesc apoi asupra umanității și numai timpul vindecător, care deopotrivă ne sparge cele mai bune speranțe și ne împlinește aspirațiile prețuite, ajută o persoană să se ridice deasupra abisului care o cuprinde Ceea ce s-a spus acum este suficient pentru a explica asta Biblioteca "Runivers" ESEU EXPLOZIE PE NATURĂ marea semnificație pe care, în ochii noștri, au primit-o unele dintre cele mai noi ipoteze și teorii științifice Dacă ne amintim de pasiunea cu care întreaga societate civilizată a lumii vechi și noi a reacționat la învățăturile lui Darwin, nu vom găsi nicio altă explicație pentru aceasta, decât că sub această învățătură se ascundeau cele mai secrete secrete ale existenței umane Acest lucru a fost înțeles în egală măsură atât de aderenții săi, cât și de adversarii săi și, de aici, lupta aprinsă dintre cele două partide în care era împărțită societatea, luptă care izbucnește ici și colo, chiar și în timpul nostru Învățătura lui Darwin a devenit un slogan pentru cei care timp de secole și-au păstrat succesiv spiritul cercetării libere și nu s-au temut să meargă în raționamentul lor logic dincolo de acele limite care sunt stabilite de minte, supuse tradițiilor cunoscute Aceeași doctrină a devenit o fantomă teribilă pentru toți cei care au fost crescuți pe pământul prejudecăților și al egoismului îngust Dar doctrina a fost prea vitală și prea oportună pentru ca adversarii săi să triumfe: ea s-a dezvoltat, a devenit mai puternică, a legat într-una dintre cele mai eterogene cunoștințe despre om, le-a suflat o putere nouă și cu greu este posibil să găsim în istoria omenirii alta perioadă la fel de plină de activitate precum anii şaizeci ai acestui secol, când ştiinţa, arta şi literatura convergeau într-un singur domeniu: cultivate de ele, a adus o recoltă abundentă omenirii Dar aceşti zece ani au trecut, iar doctrina evoluţionistă a pierdut în ochii mulţimii farmecul noutăţii, adepţii săi prea înfocaţi au depăşit graniţele stabilite de doctrina însăşi şi, cel mai important, furnizarea de material Factual, care a oferit hrana necesară cercetării științifice, s-a epuizat, iar lenevia începutului a câștigat încetul cu încetul peste energia științifică care domnea în societate cu câțiva ani mai devreme Ce contează că generalizările strălucite au apărut în știință, că știința a înaintat necruțător în marșul ei victorios: societatea s-a săturat de cel iubit cândva Biblioteca "Runivers" M MENZBIR o carapace care ascundea o idee filozofică binecunoscută; cât despre ideea în sine, fusese uitată chiar mai devreme Apropo, acesta a fost unul dintre momentele care a determinat starea de spirit a întregii societăți, care fie a fost dusă de diverse întrebări profunde ale existenței interne și externe, fie s-a repezit la extrema opusă și s-a gândit să găsească o cale de ieșire din pustiul ei situatie, trecand prin regiunea ceata a spiritismului Desigur, nu pot să-mi asum sarcina de a explica în câteva cuvinte cauzele stării de spirit care s-a revărsat peste o parte semnificativă a societății civilizate în ultima vreme A fost cauzată de tot atâtea motive morale ca și cele fizice, a prezis o teribilă impotență temporară, iar impotența în primul rând morală, iar această perioadă de neputință chiar nu s-a lăsat să aștepte Când viitorii istorici privesc înapoi la vremea noastră, ei vor fi surprinși de starea de spirit sumbră în care a căzut societatea noastră Lipsa de încredere în sine, o privire fără speranță aruncată în adâncul viitorului, dezgustul față de trecut - acestea sunt componentele dispoziției moderne pesimiste Care este calea de ieșire din ea? unde este lampa care ar trebui să arate orbului calea? unde sunt idealurile care ar trebui să ne ridice moralul? Cred, și în acest caz repet doar ceea ce s-a spus înainte, că

trebuie să căutăm mântuirea din condiția noastră din noi înșine și din trecutul nostru Privind prin istoria omenirii, nu este greu de observat că perioadele de declin în spirit, declinul moralității, declinul cunoașterii au depășit o persoană de mai multe ori și l-au cufundat într-o dispoziție pesimistă Este suficient să faci cunoștință cu istoria religiilor pentru a te convinge de dreptatea celor spuse Și totuși, în general, omenirea nu numai că nu a pierit sub afluxul repetat de gânduri pesimiste, ci s-a dezvoltat, progresând în cele mai diverse direcții Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ ÕÕ Fără îndoială, unele dintre aceste perioade au fost mai scurte, altele mai lungi; în unele umanitatea a căzut mai jos decât în altele și, prin natura naturii umane, noi, fără îndoială, suntem înclinați să considerăm timpul prin care trecem ca fiind cel mai dificil Dar nu există nicio bază pentru aceasta: în ceea ce privește durata sa, nu este nimic de spus despre aceasta Deceniile sunt importante doar în viața indivizilor; În ceea ce privește acuitatea impresiilor și rezultatele pesimismului modern, suntem încă lipsiți de orice oportunitate de a-l judeca imparțial Prin urmare, fără a ne mai opri asupra unor remarci generale, se poate arăta, printr-un exemplu particular luat dintr-un domeniu special, că cel puțin o latură a naturii umane nu a încetat să se dezvolte progresiv, în ciuda întârzierilor și obstacolelor aduse acestei dezvoltări în diferite vârste O schiță istorică a schimbării viziunilor omului asupra naturii, poate, va îndeplini această sarcină, deoarece este în orice caz suficient să arate legătura profundă a ultimelor ipoteze și teorii științifice cu ipotezele secolelor trecute, precum și să se concentreze mai mult pe întrebarea Există vreun motiv bun pentru care o persoană ar trebui să se aștepte la viitor cu frică și anxietate În acest caz, ne putem compara cu un călător care, după o lungă rătăcire într-o țară muntoasă, obosit și îngrijorat de pericolul de a se pierde, urcă pe un munte înalt pentru a se orienta oarecum într-o zonă necunoscută Și vede că în spatele lui, de-a lungul versanților și defileurilor munților, se întinde poteca pe care a parcurs-o și că aceeași potecă șerpuiește capricios mai departe, acum ascunzându-se în spatele unui munte, când urcând în vârful altuia Pe alocuri munții își aruncă umbrele asupra lui, dar acolo, în depărtarea albastră, raze de lumină se revarsă într-un șuvoi larg, iar călătorul pornește fără teamă pe calea lui, crezând într-un viitor mai bun Biblioteca "Runivers" M MANZBIR b eu Aspirațiile de a uni fenomenele naturii își au originea în cele mai vechi timpuri Școala ionică a considerat punctul de plecare al întregii materie existente, Pitha-Goreenii - Forma, Eleanii - fiind, dar de interes deosebit, în ochii noștri, sunt reprezentanții de mai târziu ai filosofiei grecești, care au descoperit o asemenea putere de gândire încât te întrebi cu nedumerire: ce a oprit dezvoltarea neobișnuit de rapidă a științei și l-a întârziat vreo două milenii Empedocle din Agrigent (acum Girgenti) din Sicilia (- î Hr) a învățat că substanța de bază a tot ceea ce există este reprezentată de patru elemente: pământ, apă, aer și foc Apariția a ceva care nu există sau distrugerea a ceva care a existat cândva nu are loc: ceea ce luăm pentru o astfel de apariție sau distrugere este doar un amestec sau o separare a patru ființe primordiale care sunt echivalente din când în când Dragostea îi unește, ura îi desparte, dar ambele forțe, fiind recunoscute de Empedocle ca fiind naturale, au fost puse de el în afară de materia asupra căreia dominau La început, totul a fost unit de iubire într-un întreg Apoi, treptat, a început și s-a dezvoltat o domnie a urii Opa a împărțit ceea ce era unit prin iubire și astfel au apărut ființe care

stăteau în relație unul cu celălalt în dizarmonie ostilă Dragostea încearcă să împace aceste ființe între ele, ura intră într-o luptă cu ea, al cărei rezultat este formarea de Forme extrem de monstruoase și numai la sfârșitul acestei perioade de luptă iubirea triumfă și produce Forme armonioase Atunci ura își manifestă din nou activitatea, iar lupta ei cu dragostea începe din nou Empedocles a prezentat dezvoltarea organismelor sub următoarea formă Direct din haos a apărut pământul, apoi plantele și în cele din urmă animalele, dar nu Biblioteca "Runivers" ESEU DE VOLZRNTY DESPRE NATURĂ niciuna dintre ele nu semăna cu Formele noastre contemporane, care nu erau decât rezultatul unei dezvoltări progresive Animalele au apărut pentru prima dată într-o asemenea formă încât erau doar părți ale organismelor, ochi, mâini, capete etc Mai târziu, aceste părți au început să se unească între ele, dar în lupta dintre dragoste și ura, din combinarea lor au apărut doar Forme urâte , care nu putea exista și mai devreme sau mai târziu să piară Deja în a treia etapă s-au format organisme construite armonios, adaptate la viață în anumite condiții, și au ajuns până la noi Astfel, doctrina Formelor adaptate și neadaptate își are originea în antichitatea profundă și nu a fost transmisă decât succesiv contemporanilor noștri Pe locul doi în rândul filosofilor greci care au conturat curentele filosofice moderne, trebuie să plasăm Anaxagoras (- î Hr), prieten cu Pericle, originar din Klazomen în Asia Mică El nu a mai recunoscut patru, ci un set infinit de materii primare calitativ diferite, care nu se schimbă, nici nu apar, nici nu pierd Toate corpurile provin din unirea sau distrugerea acestor materii primare Chiar și elementele primare ale lui Empedocle nu sunt altceva decât rezultatul unirii lor și nu mai iubirea și ura unesc și separă această multitudine infinită de materii primare, ci dirh-ul, aflat în afara materiei, diferit de orice altă materie, ci nu străin de el Așa apare ideea unui spirit care acționează intenționat, care stăpânește asupra lumii, a apărut primul indiciu de dualism și, împreună cu doctrina oportunității, a fost pus primul început al unei viziuni pur teleologice asupra naturii Doar "spiritul" lui Anaxagoras nu a fost încă, ca să spunem așa, aruncat de pe învelișul material, el este un spirit, dar în același timp cel mai pur dintre toate trupurile Nemăsurat mai sus decât Empedocle și Anaxagora se află contemporanul lor Democrit (născut în î Hr), corupt Biblioteca "Runivers" M MENZBIR a cărei imagine a ajuns până la noi sub numele de "filozoful care râde" Mânat de setea de dobândire a cunoștințelor, Democrit a întreprins mari călătorii, a ascultat mulți savanți ai timpului său, a studiat științele egiptenilor și locuitori ai Orientului și a scris multe tratate despre cele mai diverse ramuri ale cunoașterii nu sa oprit la Anaxagoras a pus întrebarea în ce constau aceste elemente și a răspuns spunând că sunt alcătuite din cele mai mici particule sau atomi indivizibili Nu există nicio diferență calitativă între atomi: diferă doar cantitativ, adică au forme diferite și se combină între ele în moduri diferite Din compuși de un fel se formează plante, alta, animale;unii produc pământul, alții Atomii se mișcă în spațiu, în afară de ei, nu există nimic în spațiu și spațiu care nu este ocupat de atomi În consecință, Democrit nu recunoaște că se poate admite existența urii și a iubirii, care ar anima atomii: pentru a-și imagina dezvoltarea lumii, îi este suficient să recunoască existența atomilor și mișcarea lor, adică acestea sunt pietrele de temelie pe care se construiește întreaga doctrină atomistă modernă Și s-ar părea că știința nu a stat niciodată pe o cale atât de directă și largă către dezvoltare Odată ce mintea greacă, eliberată de prejudecăți, a expus principiile doctrinei

atomiste, s-ar părea că o persoană nu a avut nicio dificultate în a merge mai departe în dezvoltarea ordonată a cunoștințelor sale; între timp, urmând învățăturile lui Democrit, sămânța dualismului, care a fost semănată în învățăturile lui Anaxagoras, se dezvoltă din ce în ce mai mult și capătă putere Omul separă din ce în ce mai mult lumea vizibilă, accesibilă cunoașterii senzoriale, de lumea invizibilă și incognoscibilă, căreia, în același timp, îi este supus tot ceea ce este corporal Inainte insa, Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ Înainte de a trece la o schiță istorică a eforturilor omenirii de a se aservi lumii demonilor și spiritelor, să ne oprim asupra lui Epicur și Lucrețiu, care au fost adepți și continuatori ai lui Democrit Epicur (născut în - î Hr), care a învățat că fericirea vieții constă în a scăpa de necazurile și necazurile ei, care a propovăduit, pe scurt, fericirea egoistă îngustă a unei persoane individuale și nu-i păsa puțin de fericirea omenirii, firesc, nu s-a putut împăca cu existența zeilor și a demonilor care intervin destul de arbitrar în viața umană El i-a recunoscut pe zei, dar i-a recunoscut ca ființe eterne, nemuritoare, într-o stare atât de fericită care exclude orice gând de muncă și ocupație El și-a imaginat locuința lor "în spații strălucitoare, în afara tărâmului lumilor, unde ceața nu se târăște, aerul nu se leagănă, un fulg de nea nu cade, un zgomot de tunete nu mătură, unde nici măcar un sunet al durerii umane poate ajunge, capabil să tulbure pacea sacră și veșnică Natura nu are nimic de-a face cu ele Este guvernată de propriile sale legi eterne, în care zeii nu se amestecă, își trăiește propria viață În același timp, realizând cu adevărat și profund] teama de moarte care bântuie constant o persoană, Epicur a încercat să-l elibereze de această fantomă Cât timp existăm, spune el, nu există moarte; când moartea a venit, noi nu mai existăm Deci, este posibil să-ți fie frică de moarte, dacă odată a devenit clar că a nu trăi nu este o nenorocire? Lucretius, care a trăit la aproximativ un secol și jumătate după Epicur, a dezvoltat filozofia acestuia din urmă cu o inspirație cu adevărat poetică Asemenea lui, el a susținut că zeii nu se amestecă în viața naturii, a spus că frica de unul sau altul dintre fenomenele ei ar trebui să fie risipită prin contemplarea naturii și a legilor ei; ca și Democrit, a învățat că din nimic nu poate apărea nimic, că principiile primare, atomii, sunt inseparabile Biblioteca "Runivers" M MENZBIR Ne temem că, de-a lungul secolelor, interacțiunea atomilor a dus la tot felul de combinații ale acestora, dintre care unii au supraviețuit, alții s-au degradat Nimeni nu s-a gândit la mișcările atomilor: din timpuri imemoriale ei au rătăcit în spațiu, au intrat în aceste sau alte combinații și numai așa au dat naștere ordinii existente a lucrurilor "Această concepție maiestuoasă a atomilor, spune Tyndall, combinată în tăcerea timpurilor și spațiilor incomensurabile, a dat naștere în capul lui Kant ipotezei unei substanțe nebuloase, ipoteză despre care el a fost primul predicator-nikom " Îmi voi permite să citez aici un mic fragment din Lucretius, pentru a arăta că Roma, prea încântată de viața Forumului, luptă spre cucerirea și extinderea posesiunilor sale, nu era totuși lipsită de mințile filozofice, care erau demne de sarcină care le-a revenit să servească drept legătură de transmisie între strălucitele încercări filozofice ale Greciei și popoarele din Occident Lucretius priveşte pământul ca pe mama tuturor vieţuitoarelor, recunoscând că într-o perioadă ea produce mai mult decât în alta, iar sub această formă el pictează o imagine a aşezării ei: milioane de flori presărate câmpii verzi şi pajişti Apoi a urmat o luptă acerbă între copaci, fiecare dintre care își întinde ramurile în aer Așa cum puful acoperă

mai întâi trupul unei păsări și al unei fiare, tot așa pământul tânăr a fost mai întâi îmbrăcat cu ierburi și arbuști; abia mai târziu, prin diverse procedee, a produs multe animale, pentru că animalele nu puteau cădea peste ea din cer, sau plantele ies din adâncurile mării Prin urmare, să lăsăm în urmă pământului numele mamei, pe care l-a meritat, după ce a produs totul din măruntaiele ei Și acum multe alte ființe vii se formează pe pământ cu ajutorul ploii și al soarelui În primele secole, multe regnurile animale trebuie neapărat să piară, nu

 având posibilitatea de a se înmulți și a continua să existe Cei pe care îi vedem trăind în jurul nostru își găsesc protecție prin viclenia, puterea și dexteritatea înnăscute Mulți dintre cei care ne aduc acest sau acel beneficiu găsesc protecție în noi pentru asta Leii și alte animale prădătoare există datorită puterii lor, vulpile din cauza vicleniei, căprioarele din cauza vitezei alergării lor Și paznicul de munte - un câine, cu coarne și alte animale sunt sub protecția omului Dar de ce am proteja animalele inutile care nu sunt înzestrate cu calitățile necesare pentru a trăi independent? Astfel, condamnaţi de soartă, ei nu aveau să servească decât ca pradă persecutorilor lor până când natura îi va consuma complet natura, a complicat calea dezvoltării ei, permiţând înlocuirea succesivă a unor Forme cu altele, în loc să derive una din celelalte Este posibil ca principalul, dacă nu singurul, motiv pentru aceasta să fi fost că "pietrele încă nu au vorbit" Să ne întoarcem acum la perioada în care mintea umană s-a îmbarcat pe diverse căi false, care au condus-o la neputință deplină timp de secole În primul rând îi întâlnim pe sofiști, care erau suficient de puternici pentru a critica ceea ce nu făceau și totuși prea slabi pentru a produce ceva propriu Prea duși de critica învățăturilor predecesorilor și contemporanilor lor, observându-le slăbiciunile, sofiștii s-au îndoit în general de posibilitatea cunoașterii naturii și, astfel, au pus bazele unei perspective sceptice Apoi, posibilitatea de a apăra și respinge aceeași propoziție i-a implicat pe sofiști într-un joc de cuvinte dezastruos și, ca urmare, o structură de gânduri care părea deja atât de puternică și de bine - justificat, a fost cufundat de sofişti în cel mai teribil: haos, care a dus prin scepticism la nihilismul complet Pentru a combate această tendință a fost nevoie nu doar de mintea filosofică a lui Socrate, ci și de modul lui de a-și exprima judecățile, deoarece numai pe baza unei metode atât de stricte și simple de prezentare, dialectica sofiștilor s-ar putea prăbuși Socrate a fost primul care a stabilit metoda inductivă și de aici vine puterea cuvântului și a convingerii sale Dar Socrate nu a putut distruge influența sofiștilor Odată ce o îndoială sau chiar o negare completă a posibilității de a cunoaște legile naturii, de a explica fenomenele ei într-un mod natural, pătrunde în societate, ca o consecință inevitabilă a unei asemenea dispoziții, mai devreme sau mai târziu, o dorință de a subordona natura supranaturalului fortele trebuie dezvaluite Omul posedă deja prea puțin pentru a-și încălca facultățile cognitive cu impunitate Nenumărate exemple mărturisesc cu o forță irezistibilă că preferăm orice explicație, oricât de proastă ar fi ea, unei lipse deplină de explicație Ne străduim să elucidăm dependența cauzală a fenomenelor, dar dacă nu reușim să descoperim astfel, apelăm la explicații miraculoase, deducem ca pârghii și angrenaje corpuri inaccesibile studiului, fiind evident preocupați de un singur lucru - să alunge fantoma neputința noastră, de a ne elibera de fatalul "nu știm "Așa a fost pe vremea sofiștilor: ei au zdrobit credința în posibilitatea unei

explicații naturale a fenomenelor naturii, iar în locul ei societatea a pus un explicație supranaturală, s-a predat învățăturii lui Platon despre idei Conform acestei învățături, întreaga lume a ideilor ideale există cu adevărat O idee este o realitate și, ca atare, este ceva activ, o cauză care produce un anumit efect De aici o asemenea viziune asupra lumii reale, după care aceasta din urmă este, parcă, o imagine a lumii ideale Tot ceea ce există în lume corespunde ideilor, Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ Într-adevăr, există nenumărate idei; lumea materială corespunde lumii ideilor, în timp ce ideile sunt forța creatoare reală Astfel, Platon a separat brusc lumea cunoscută prin simțuri de lumea supranaturală, spirituală și a adus într-o măsură extremă dualismul conturat în învățăturile lui Anaxagoras Odată cu aceasta, s-a ridicat de la sine întrebarea, unde este locul acestor forțe eterne, pur spirituale, și răspunsul a fost dat de la sine la aceasta, că locul lor este în afara lumii materiale, că acolo unde se termină una, începe alta Într-o formă grosieră, Platon și-a așezat ideile de cealaltă parte a bolții albastre a cerului, ghidat, desigur, de opiniile despre spațiul lumii exprimate în învățăturile lui Ptolemeu și, în consecință, el a fost primul care a dat ideea al spațiului celest și al universului; înainte de Platon, zeii locuiau în Olimp și nu s-au îndepărtat de oameni Dacă vom aborda învățătura lui Platon dintr-un unghi diferit, vom fi extrem de uimiți de schimbarea pe care acesta a adus-o în viziunea despre lume a anticilor Opoziția lumii nemateriale față de cea materială sugerează involuntar că existența omului în aceasta din urmă este jalnică și tristă Tot ce este etern, adevărat, perfect este concentrat acolo, în lumea ideilor; pământul nu este altceva decât o lume a durerilor și a necazurilor; Este atunci posibil să ezităm cu privire la ceea ce ar trebui să fie preferat? Astfel, în platonism, se naște pentru prima dată gândul la întristarea lumii, la durerea lumii, optimismul grec cedează loc pesimismului și crește din ce în ce mai mult nevoia de renunțare la lume și de desconsiderare deplină a tot ceea ce este lumesc - Fără o Îndoială, o astfel de stare de spirit urma să se reflecte cel mai puternic în științele naturii de dezvoltare (desigur, într-o direcție negativă) În urma lui Platon, trebuie să-l punem pe Aristotel, care a încercat să netezească dualismul ascuțit al învățăturilor lui Platon și a afirmat că ideea sau Forma este indisolubil legată de materie, deși reprezintă adevăratul început al lumii Biblioteca "Runivers" M MENZBIR lumea naturala Aristotel nu a putut înțelege în învățăturile lui Platon cum ideile le pot influența imaginile la o distanță infinită, dar în esență a predicat același dualism În același timp, văzând într-o idee sau Formă o forță care își direcționează activitatea spre crearea a ceva, manifestându-se, așadar, cu un scop sau altul, Aristotel a apărat în mod firesc o viziune teleologică asupra naturii Probabil că aceste principii dualiste și concepții teleologice explică impotența lui Aristotel în științele fizice, unde este necesară inducția Aristotel, potrivit lui Tyndall, a predicat inducția fără a o aplica în propriile sale investigații și, în general, a trecut întotdeauna de la general la particular, și nu invers Desigur, acest lucru nu slăbește meritele lui Aristotel în domeniul dezvoltării științelor descriptive, unde a făcut multe Privind acum prima perioadă din istoria dezvoltării concepțiilor omului asupra naturii, nu este greu de observat că și atunci s-au conturat clar două direcții: una este materialistă, care a atins cea mai mare dezvoltare în învățăturile lui Democrit, cade prin vremea apariției creștinismului, celălalt este idealist, de îndată ce ne-am pătat de dualism Anaxagora, devine treptat dominant Odată cu

dezvoltarea acestei a doua tendințe, ignoranța, opresiunea sclavă a gândirii, intoleranța și fanatismul, la rândul lor, stăpânesc din ce în ce mai mult societatea; decăderea morală a Imperiului Roman găsește un protest ascuțit în moderarea și sacrificiul de sine a primilor creștini, iar autoritatea bisericii devine predominantă asupra oricărei alte "Cu astfel de obstacole", spune omul de știință englez, "știința, desigur, nu ar putea face progrese mari Oamenii care aspirau la cunoașterea naturii au părăsit ea sursa vie de apel direct prin observație și experiență și s-au dedat la sortarea cunoștințelor predecesorilor lor A fost o perioadă în care gândul a devenit un obiect al disprețului și al recunoașterii golului Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ autoritatea a condus, așa cum este întotdeauna cazul în știință, la moarte mentală Fenomenele naturii au fost atribuite cauzelor morale în locul celor fizice; Fantezia nestăpânită, la fel de degradantă precum spiritismul modern, a luat locul speculației științifice Apoi a venit misticismul medieval, magia, alchimia, filosofia neoplatonică, cu amăgirile lor visătoare, deși cu farmecele lor cu adevărat sublime Ea i-a făcut pe oameni să se uite cu rușine la propriul trup, ca pe un obstacol care nu le permite să se bucure pe deplin de beatitudine Au mai trecut câteva secole și, "în sfârșit, a venit vremea filozofiei scolastice, această combinație, după Lange, a celor mai imature cunoștințe despre Aristotel cu creștinismul Occidentului Rezultatul a fost o stagnare mentală Așa cum un călător fără busolă poate rătăci îndelung printre ceață, închipuindu-și că merge înainte, și se găsește, după multe ore de efort obositor, în același loc, tot așa și scolasticii, legând și dezlegând aceleași noduri , îngroșând și risipind tot acel întuneric, s-au trezit după secole în același loc" În secolul al X-lea scolastica era deja în plină forță, dar secolele al XII-lea și al XIII-lea, mai ales ultimul, trebuie cinstite cu perioada ei de înflorire În starea actuală a cunoștințelor noastre, nu ne putem imagina în ce întuneric adânc a plonjat omenirea, pierzându-și cunoștințele abia dobândite și înlocuind-o cu superstiție, magie și vrăjitorie Doar ocazional scăpări de gând adevărat au străbătut acest întuneric, dar chiar și ele s-au stins fără să se aprindă într-o flacără strălucitoare Așa era învățătura călugărului Roger Bacon, care ar fi avut un viitor strălucit în față dacă ar fi trăit într-un timp diferit; dar a suferit toată greutatea defavorizării papale Numai printre mauri se puteau găsi în această epocă rămășițele învățăturii grecești; au continuat munca de cunoaștere a naturii, care fusese stabilită în vremuri îndepărtate în Orient Dar în secolul al XIV-lea scolastica începe să cadă, Biblioteca "Runivers" (M MENZBIR și ne vom lua libertatea de a sărbători cele mai remarcabile descoperiri care au provocat renașterea științei, care a avansat deosebit de rapid începând cu secolul al XV-lea II Odată cu căderea Constantinopolului, textele grecești autentice, cunoscute până acum doar în traducerile arabe, s-au răspândit în toată Europa de Vest Atrăgând atenția asupra lor mai întâi prin limbă, apoi prin conținut, ei au arătat clar că există un mare defect în cronologia creștină: în Evul Mediu au uitat complet de lumea precreștină, nimeni nu s-a oprit nici asupra istoriei sau dezvoltarea mentală a acestei lumi și numai distrugerea completă a rămășițelor ei a împins gândirea în această direcție În acest fel, perioada istorică a crescut semnificativ, o persoană și-a văzut începutul vieții împins înapoi la o perioadă mult mai îndepărtată decât era obișnuit să se gândească Tocmai aceeași atitudine s-a reflectat în spațiul supus explorării umane Bazinul Mării Mediterane și țările adiacente au devenit insuficiente pentru o

populație din ce în ce mai mare, corăbiile lui Columb au pornit în căutarea unei lumi noi și a unei întregi galaxii de cercetători: Vasco de Gama, Cortez, Balboa, Magelan etc , împrăștiate pe tot globul și au trezit lucruri noi în om cu descoperirile lor i aspirații și așteptări Odată cu descoperirea de noi popoare, s-a schimbat și viziunea asupra originii rasei umane, iar cărțile lui Moise au încetat să mai fie autoritatea pe care savanții medievali le-au recunoscut A fost dificil să-l legați pe Adam și nativul cu pielea roșie din America prin legături de sânge și, prin urmare, nu este surprinzător că, de exemplu, Isaac la Peyrere în secolul al XVII-lea, pe baza textelor biblice, a demonstrat că înainte de ultimul Adam erau alți oameni, alți Adami, din care descendeau piei roșii S-a schimbat și viziunea asupra materiei, din moment ce mulțimea Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEUL DESPRE NATURĂ*' acoperit, de ex descoperirea prafului de pușcă a sugerat în mod clar că materia nu era deloc atât de lipsită de forță, așa cum au învățat dualiștii despre ea Pictorii și sculptorii, familiarizandu-se cu lucrările antice, au văzut toată grosolania operelor de artă medievale și și-au dat seama că sarcina artei este să urmărească simplitatea și naturalețea Rafael și Michelangelo, fără să bănuiască, au introdus noi idealuri de frumusețe și putere în conștiința omului în locul idealurilor anterioare distruse de ei În acest fel, ideea despre timp și spațiu, despre materie și formă s-a schimbat și, în cele din urmă, întreaga veche vedere asupra universului s-a prăbușit când Copernic, în cuvintele lui Kuno-Fischer, și-a smuls ochii de pe câmpurile sterile ale Poloniei și a descoperit pământul dintre corpurile cerești Ne este aproape imposibil pentru noi, obișnuiți cu ideea de rotație a pământului, a poziției centrale a soarelui, să ne imaginăm furtuna pe care învățătura lui Copernic, care a văzut o copie tipărită a cărții sale cu câteva zile înainte moartea lui, trebuia să provoace Pentru a ne apropia măcar puțin mai mult de acest lucru, să încercăm să evocăm în imaginația noastră viziunea medievală asupra universului Aceasta a fost învățătura lui Ptolemeu, conform căreia granița universului se afla acolo, deasupra noastră, unde atârnă o cupolă albastră cu stele fixe atașate de ea Deasupra bolții este spațiul ceresc Între el și pământ, care ocupă o poziție centrală în raport cu stelele fixe, în jurul acestora din urmă, atașate de sferele de cristal, sau susținute de îngeri, sau, în sfârșit, liber agățate, se rotesc planetele, spiritualizate de ființe divine Datorită spiritualității lor, ambii controlează ceea ce se întâmplă pe pământ și le permit astrologilor să prezică viitorul Și Copernic a atacat cutare sau cutare vedere, dovedind că pământul se mișcă în jurul soarelui Acest lucru a subminat imediat doctrina ideilor lui Platon și explicația Biblioteca "Runivers" M MENZBIR Mișcarea aparentă a soarelui prin rotația efectivă a pământului a marcat începutul unui studiu critic al obiectului și al metodei de cunoaștere, solul pe care au lucrat Bacon, Descartes, Locke, Leibniz, Berkeley, Hume, Kant și alții Copernic a încheiat cu descoperirea sa epoca renașterii științelor și artelor, dar problema ordinii universului și-a găsit începutul doar în lucrările marelui om de știință Adeptul lui Lucretius, filozoful italian Giordano Bruno, a legat descoperirea lui Copernic de doctrina infinitității lumilor și a ajuns la concluzia că stelele fixe sunt soarele, împrăștiate în spațiul lumii și însoțite de sateliți care stau în aceeași relație cu ei, în modul în care este pământul față de soare sau luna noastră către pământul nostru Papalitatea nu a putut suporta o astfel de încălcare a credințelor stabilite, iar Bruno, după numeroase rătăciri dintr-un stat în altul, a căzut în cele din urmă în mâinile

Inchiziției de la Veneția și a fost ars pe rug la Roma Dorind să evite o soartă similară, treizeci și trei de ani mai târziu, Galileo, în vârstă de șaptezeci de ani, a renunțat la doctrina rotației pământului în jurul soarelui Dar acest lucru nu l-a împiedicat pe Kepler să obțină legile planetare; mișcările și, în cele din urmă, marea minte a lui Newton, care s-a născut chiar în anul morții lui Galileo, au unit totul legile empirice au obținut înaintea lui într-un întreg, subordonându-le legii universale a gravitației Să revenim acum la acele tendințe filosofice care au exercitat în diferite momente o influență mai mult sau mai puțin puternică asupra dezvoltării tuturor științelor în general și să începem cu Descartes Mintea lui vastă, strălucitoare și strict consecventă a fost lovită de dezordinea haotică care domnea în filosofia scolastică, cu atât mai mult cu cât obscuritatea și nedeterminarea conceptelor care o dominau constituiau un contrast puternic cu matematica, care era specialitatea lui Descartes El a hotărât că în primul rând este necesar să curățați domeniul filosofiei din Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ plin de prostii scolastice, am decis că toate ideile noastre, toate opiniile preconcepute și actuale ar trebui să fie examinate în ceea ce privește originea și fiabilitatea lor Prin origine, conceptele bazate pe impresii obținute prin simțuri sunt deosebit de îndoielnice De aici și îndoiala cu privire la existența unei lumi exterioare, pe care o judecăm după aceste impresii Chiar și o persoană care gândește se poate îndoi de propria existență, spune Descartes: Mă îndoiesc, deci gândesc; Cred, deci exist Astfel, Descartes găsește adevăratul punct de sprijin pentru determinarea adevărului existenței sale numai în activitatea interioară a minții sale; în opinia sa, mintea, numai prin activitatea sa interioară, trebuie să decidă toate problemele de fiabilitate; cu alte cuvinte, numai ceea ce este produsul numai al activității minții noastre, care decurge din gândirea noastră, este adevărat Adevărul conceptelor noastre este determinat de claritatea și separarea lor, iar între ele, spune Descartes, în primul rând este conceptul despre noi înșine, apoi conceptul unei ființe infinite, perfecte și, în cele din urmă, ideea de lumea exterioară ca ceva existent cu adevărat în afara noastră și independent de noi Strict vorbind, vederile lui Descartes despre lumea exterioară erau strict mecanice El a văzut în natura exterioară doar suma particulelor de materie puse în mișcare, dar a recunoscut că materia a fost creată și mișcarea i-a fost dată de către Creator și nu a găsit posibil să demonstreze că lumea trebuie să fi fost în mod necesar aranjată în in acest fel si nu altfel Realizând viziunea sa mecanică asupra naturii, Descartes a privit și animalele ca la mașini și a explicat mișcările și senzațiile corporale la om prin existența spiritelor vitale care se evapora din sânge Dar activitatea mentală, după Descartes, aparține în întregime sufletului, care posedă Biblioteca "Runivers" M MANZBEER 'n ■ liberul arbitru, nemuritor și atât de opus trupului încât cu greu se poate înțelege cum poate influența sufletul trupul și invers În același mod, în învățăturile lui Descartes, Dumnezeu și lumea stau în opoziție puternică și, prin urmare, devine complet de neînțeles cum există armonie între principii opuse precum spiritul și trupul, dacă nu recunoaștem, împreună cu Descartes , că ambele sunt supuse voinței lui Dumnezeu, care stabilește o relație armonică între ele Cu toate acestea, această explicație nu i-a putut mulțumi nici măcar pe adepții lui Descartes și, prin urmare, singuri, de exemplu Leibniz, a introdus conceptul de armonie prestabilită, alții, precum Spinoza, au ieșit din dificultate, recunoscând că activitatea spiritului și a corpului nu depinde de ele

înșiși, ci de zeitate, care este o singură substanță Doctrina lui Spinoza, conform căreia spiritul și trupul sunt doar două Forme diferite ale unei singure substanțe, este cunoscută sub numele de panteism Descartes, ca și scolasticii, care au dedus întregul sistem al filosofiei sale dintr-o poziție cunoscută, este fondatorul metodei deductive de investigație Este oportun să menționăm aici că un contemporan al lui Descartes, Gassendi, a reînviat doctrina atomistă de mult uitată și s-a trezit susținut cu ardoare de cei mai eminenți oameni de știință ai timpului său Urmașii lui Descartes sunt Malebranche în Franța și Leibniz în Germania Leibniz neagă complet influența unui obiect extern asupra unei ființe gânditoare Toate ideile noastre, spune el, sunt înnăscute în noi, dar ele se dezvoltă și se îmbunătățesc treptat și, până când au dobândit claritate, sunt luate de noi drept idei senzoriale În consecință, toate reprezentările noastre sunt în primul rând reprezentări sensibile Conceptul de înnăscut al reprezentărilor ar trebui să conducă în mod firesc la acceptarea lor ca a priori, dar, recunoscând posibilitatea de a fi convins de adevărul lor prin activitatea rațiunii pure, Leibniz a recunoscut în acest sens semnificația Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ : Fara experienta; numai în opinia lui activitatea rațiunii ne familiarizează cu adevărurile necesare sau generale, experiența cu adevărurile accidentale sau particulare Iar Leibniz însuși nu a neglijat observația și experiența, ci, conform proprietăților naturii sale, s-a străduit pentru adevăruri generale și a încercat să le obțină exclusiv prin activitatea pură a minții În același timp, Leibniz și-a pus întrebarea care este esența corpului, adică substanţa sa, şi a ajuns la concluzia că nu constă în extensie, pe care Descartes a apărat, ci în ceea ce îi dă posibilitatea să acţioneze, adică În putere Și deoarece fiecare substanță este o forță activă, fiecare substanță particulară trebuie să fie o forță sau monadă strict individuală Materia se formează din monade, corpurile sunt compuse din diferite substanțe; tot ce are părți este format din monade, este un complex de monade, dar ființa strict individuală, activă, cunoscută nouă este doar sufletul nostru Dacă facem o analogie între suflet și monada, trebuie să recunoaștem monadele ca ființe gânditoare capabile să aibă reprezentări și să fie conștiente de ele Dezvoltându-și învățământul în continuare, Leibniz spune că monadele, ca substanțe complet diferite, nu pot acționa unele asupra altora și, dacă acționează independent, acționează în conformitate, este doar pentru că activitatea lor în timpul creației în sine este predeterminată de Creator Aici ne întâlnim cu doctrina armoniei prestabilite Printre adepții filozofiei raționaliste s-au numărat gânditori remarcabili, iar cei dintre ei care erau angajați în știință au făcut multe pentru ea Așa sunt lucrările lui Descartes și Leibniz în domeniul matematicii Dar nu era niciunul dintre ei care să se angajeze în așa-numitele științe descriptive și, prin urmare, la început, filosofia raționalistă nu a avut nicio influență asupra acestora din urmă, iar mai târziu, după cum vom vedea, a avut un efect extrem de dăunător asupra dezvoltării lor Într-adevăr, era de neconceput să studiem natura și să rămâi convins că observația și Biblioteca "Runivers" M MENZBIR experiența ne oferă informații nesigure Într-un mod cu totul diferit a fost influența asupra dezvoltării științelor descriptive ale școlii inductive de filosofie, începutul căreia a fost pus de Frenet Slănină Francis Bacon, ca și Descartes, la fel de nemulțumit de starea filozofiei și a științei sale contemporane în general, a prezentat-o, totuși, cu cerințe complet diferite față de Descartes Motivul pentru aceasta constă în diferența

dintre naturile lor Bacon a căutat să aducă știința la lumina lui Dumnezeu, spunând că este prea ocupată cu cuvinte și că este timpul să treacă în sfârșit la treabă Bacon a predicat că cel mai înalt grad de iubire de sine este acela de a te strădui să crești bogăția și puterea întregii omeniri, crescând puterea ei asupra naturii din jurul ei și numai știința poate da această putere asupra naturii Bacon a învățat, în sfârșit, că trebuie să studiezi natura, să o citești ca pe o carte, fără să ratezi nimic din ceea ce este în ea, fără să introduci ceva propriu în ea și să citești pregătit, înlăturând diverse obstacole care împiedică un astfel de studiu Aceste obstacole sunt diverși idoli, așa cum îi numește Bacon: diverse tradiții, opinii și informații dobândite în școală - concepte dependente de supunerea față de opinia publică - în cele din urmă, imperfecțiunea organelor noastre de simț, care percep impresiile în exterior lumea de astăzi Doar rațiunea, eliberată de acești idoli, poate pătrunde în templul științei, dar nici nu trebuie să se bazeze pe rațiunea pură - este ca o oglindă greșită și trebuie să i se arate calea Calea este determinată de scopul, care este stăpânirea naturii, și întrucât, înainte de a o poseda, trebuie să o cunoaștem, atunci, în primul rând, trebuie să întocmești o descriere a naturii După ce am făcut o descriere, trebuie să înțelegem și să interpretăm natura, iar în acest sens, căutarea cauzelor care produc anumite efecte ar trebui să fie în primul rând S-au spus multe despre motive în Evul Mediu, dar apoi Biblioteca "Runivers" VEDERE A ESEULUI DESPRE NATURĂ crezut în principal despre așa-numitele cauze finale, indisolubil legate de viziunea teleologică a naturii Bacon subliniază că omul de știință naturală ar trebui să se străduiască să cunoască cauzele efective reale În același timp, el indică inducția, adică pe ascensiunea de la o informație particulară la propoziții generale, ca singura modalitate de a dobândi o viziune cu adevărat corectă asupra fenomenelor naturii, și printr-un exemplu strălucit arată cum, în opinia sa, ar trebui făcută o inducție și o interpretare reală a naturii Cu toate acestea, Bacon nu și-a încheiat munca de reorganizare a sistemului științelor, a metodelor de cunoaștere și a logicii inductive Dar el nu numai că a subliniat deficiențele științei medievale, dar a subliniat importanța științei naturale într-o serie de alte științe, a subliniat scopul pe care știința ar trebui să-l urmărească și a subliniat calea pe care ar trebui să o urmeze Și, începând cu Bacoia, știința naturii, în ciuda tot felul de piedici din partea "idolilor", a continuat totuși să se dezvolte și a ajuns în final la generalizările strălucite ale contemporanilor noștri Succesorul lui Bacon a fost Locke, care a demonstrat inconsecvența completă a doctrinei ideilor înnăscute și, în același timp, a arătat că singura sursă a reprezentărilor și conceptelor noastre este percepția unor impresii parțial exterioare, parțial a senzațiilor interne primite ca urmare a constiinta de sine David Hume, luând în considerare în mod critic problema originii ideilor noastre despre obiectele externe, a decis că, de fapt, numai schimbările cunoscute ale organelor noastre de simț corespund ideilor noastre Hume admite că este imposibil să dovedim că ideile noastre corespund unor obiecte care există de fapt și, de asemenea, că aceste obiecte sunt exact așa cum ne imaginăm noi să fie Dezvoltarea în continuare a problemei modalităților de cunoaștere a lumii exterioare și, în același timp, finalizarea acestei perioade Biblioteca "Runivers" M MENZBIR Găsim la Kant o combinație foarte dezordonată de vederi opuse, conducându-le pe drumul larg al cercetării critice Kant nu era lipsit de o înclinație spre idealism, dar scepticismul lui Hume era în acest caz o contrapondere pentru el

Recunoscând existența lumii exterioare independent de gândirea noastră, el a recunoscut în om trei surse de cunoaștere: cunoașterea senzorială, înțelegerea și rațiunea și a stabilit ca sarcină filozofiei sale să studieze abilitățile noastre cognitive, studiul a ceea ce este în cunoștințele noastre , aparține abilităților noastre cognitive abilități, și ce depinde de obiectele către care este îndreptată activitatea acestor abilități și, în sfârșit, o explicație a combinației elementelor cunoștințelor noastre provenind din diferite surse O prezentare mai detaliată a filozofiei critice a lui Kant nu își poate găsi un loc aici, dar nu putem să nu indicăm aici ipoteza deja menționată a lui Kant despre originea sistemului solar dintr-un imens loc de ceață, ipoteză dezvoltată de Laplace Împreună cu Kant, am ajuns la începutul secolului al XIX-lea Metoda de inducție a prins rădăcini în știință, filosofia critică a fost întemeiată, timpul, spațiul și materia ocupă în mod egal mintea omului și îl atrag la fel de tentant în domeniul cercetării ample Pornind de aici, istoria omenirii este marcată de acele vaste cuceriri Factuale pe baza diverselor științe, care au înlocuit învățarea verbală și ideologică a secolelor anterioare Dacă îmi permiteți să spun așa, rămâne să stabilim socotelile cu ultima încălcare a filozofiei raționaliste asupra dezvoltării științei naturii, deoarece deturnările ulterioare către această știință nu pot avea o semnificație serioasă Această încălcare a fost exprimată în dezvoltarea școlii de filozofi ai naturii și tocmai pe aceasta ne vom opri pentru o vreme m Menzbir (Urmeaza finalul) Biblioteca "Runivers" ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (Al doisprezecelea an de publicare) "REGIUNEA DE SUD" ZIARUL LITERATURII SOCIAL, POLETINSKAYA Z VINE ZILNIC energiei digitale speciale au confirmat complet învățăturile lui Kant Cea mai profundă diferență există între senzații, ♦) Vezi lui Vartrãge und Reden, Braunschweig , vol I, p - **) Ibid , vol II Biblioteca "Runivers" E CHELPANOV care aparțin unor sentimente diferite, de exemplu între senzații de albastru, dulce, cald Helmholtz a sugerat să o numească modalitatea senzației Un al doilea tip de diferență există între senzațiile aceluiași sentiment: este o diferență de calitate Investigațiile fiziologice arată că aceste diferențe profunde nu depind de felul de excitație externă prin care este evocată senzația, ci sunt determinate exclusiv de nervii afectați de impresia externă Excitarea nervului optic are ca rezultat doar senzația de lumină, fie că provine de la lumină obiectivă, fie de la curenți electrici prin ochi, fie de la presiunea asupra globului ocular Pe de altă parte, aceleași excitații, care afectează diferiți nervi, evocă senzații diferite - aceleași vibrații de lumină, pe care ochiul le simte ca lumină, pielea o simte ca căldură Astfel, senzațiile noastre sunt efecte care sunt produse în organele noastre prin intermediul unor cauze externe, dar aceste efecte depind de tipul de aparat nervos asupra căruia acționează excitația Senzația este un semn, nu o imagine a unei influențe externe Dacă senzațiile noastre, prin calitatea lor, sunt doar semne, al căror fel depinde de organizarea noastră, atunci nu pot fi totuși respinse ca apariții goale, ci sunt semne ale ceva, fie că este existent sau se întâmplă Pe de altă parte, potrivit lui Helmholtz, este greu de înțeles cum s-ar putea respinge sistemul celui mai extrem de idealism subiectiv, care privește viața ca pe un vis Ipoteza realistă creditează verdictul autoobservării, conform căruia schimbările de percepție în urma oricărei acțiuni nu au nicio legătură psihică cu impulsul volițional anterior Și conform viziunii idealiste, actele de conștiință, care au caracter de percepție externă, sunt efectuate ca și cum lumea lucrurilor materiale, admisă de ipoteza realistă, ar exista

cu adevărat Mai departe de asta, ca și cum, nu putem merge Dar ceea ce putem lua drept indubitabil este un fenomen natural Ceea ce, independent de celălalt, rămâne identic în fiecare schimbare de timp, este substanță; relația neschimbătoare dintre cantitățile variabile pe care o numim lege Suntem pe Biblioteca "Runivers" HELMHOLTZ CA FILOZOF ȘI PSIHOLOG În limba noastră avem o desemnare de bun augur pentru ceea ce, rămânând în urmă fenomenelor, ne afectează, și anume realitatea Aici este exprimat doar efectul și nu există nicio indicație a substanței, care include conceptul de real, adică real Deci, ce este adevărat în imaginația noastră? Calitățile senzației sunt considerate de fiziologie ca o simplă formă de contemplare Potrivit lui Kant, contemplarea spațiului este o formă subiectivă de contemplare, ca și calitățile senzației, roșu, dulce, rece În continuare, cea mai recentă fiziologie a simțurilor ajunge în deplin acord cu învățăturile lui Kant Cum, atunci, trecem din lumea senzațiilor nervilor noștri în lumea realității? Evident, doar prin inferență: trebuie să presupunem prezența obiectelor externe ca cauză a excitării nervilor noștri, deoarece nu poate exista niciun efect fără o cauză De unde știm că nu există efect fără cauză? Există o poziție experimentală? Mulți au crezut așa, dar este ușor de observat că folosim această propoziție înainte de a avea vreo cunoaștere a obiectelor lumii exterioare - o folosim pentru a ajunge, în general, la cunoștințele că există obiecte în spațiul din jurul nostru, intre care poate exista o relatie cauza-efect Legea cauzalității este dată a priori: este o lege transcendentală Este imposibil de demonstrat din experiență Cu teoria cunoașterii în cea mai strânsă legătură este filosofia geometriei, care își datorează dezvoltarea în principal lui Helmholtz *) Geometria, știința spațiului pur, este deductivă încă de pe vremea lui Euclid Din numărul limitat de principii sau axiome pe care le-a plasat în fruntea sistemului, ea a putut deduce un număr neobișnuit de mare de teoreme Validitatea sistemului euclidian se bazează pe valabilitatea axiomelor sale Una dintre cele mai importante axiome este așa-numita n-a, care se referă la paralelismul a două drepte Polo este strâns legat de această axiomă *) În Ueber den Ursprung und die Bedeutung der geometrischen Axiome (Vort und Red , vol II); Die Thatsachen, in der Wahrnehmung (în plus), ibid ; Mintea X, , p - Biblioteca "Runivers" E, CHELPANOV ipoteza că suma unghiurilor unui triunghi este egală cu două drepte, iar toată planimetria și stereometria se bazează pe această poziție Datorită importanței acestei axiome, oamenii au încercat de mult să-i demonstreze universalitatea strictă, dar, potrivit matematicienilor înșiși, în zadar Profesorul din Kazan Lobachevsky a publicat în geometria sa "imaginară sau anti-euclidiană", care este o încercare de a deduce toate consecințele din presupunerea că suma unghiurilor unui triunghi este mai mică de două drepte Această idee, care la început părea monstruoasă, a fost dezvoltată în continuare de Gaus, Riemann și, independent de ei, Helmholtz Investigațiile lor arată că, din cel mai înalt punct de vedere, geometria noastră obișnuită și reprezentarea noastră obișnuită a spațiului este un caz special foarte limitat printre multe altele Pe o suprafață plană, orice figură din orice loc poate fi mutată sau mutată; forma sa nu se schimbă cu o asemenea deplasare Cu alte cuvinte, două figuri care coincid sunt întotdeauna imaginabile în orice loc al planului Același lucru este valabil și pentru o suprafață sferică Cu totul diferit cu elipsoidul Aici figura își schimbă forma în timpul anumitor deplasări, sau nu orice figură poate fi deplasată pe ea astfel încât să rămână identică cu ea însăși, deoarece elipsoidul nu are peste tot aceeași curbură sau măsură de

curbură Aceasta conduce la rezultatul că geometria euclidiană obișnuită este valabilă numai pe plan și pe astfel de suprafețe care iau naștere din plan prin îndoire fără modificarea relațiilor interne (cilindru, con) Dacă plecăm de la un avion, adică de la spațiu în două dimensiuni la un spațiu stereometric în dimensiuni, reiese clar din generalizarea conceptelor tocmai dezvoltate că este de imaginat i) un spațiu în care aceeași măsură a curburii este constantă,) unul în care măsura modificări de curbură,) una în care măsura curburii este egală cu o și, în final,) una în care are alte valori *) Aceste observații sunt necesare pentru a arăta că există *) Măsura curburii stabilită de Gaus pentru o minge este pozitivă, pentru un plan este egală cu zero, iar pentru o suprafață pseudosferică are o valoare negativă constantă Biblioteca "Runivers " HELMHOLTZ CA FILOZOF ȘI PSIHOLOG un fel de suprafață a cărei geometrie este exact ca aceea dintr-un plan Are o măsură constantă a curburii; pe el piesele se pot mișca fără schimbare, adică pe ea, ca si pe planul nostru, principiul coincidentei este valabil Acesta este un fel de suprafață curbată, care în termeni geometrici reprezintă reversul mingii și, prin urmare, se numește pseudosferică Axioma dreptelor paralele nu este valabilă pe ea Să presupunem că există ființe care trăiesc pe planuri cu doar două dimensiuni Într-un astfel de caz ar exista o geometrie specială Același lucru îl putem spune despre alte suprafețe Este clar în acest fel că, "în funcție de tipul locuinței, diverse adevăruri geometrice sunt stabilite de ființe a căror lume spirituală ar fi asemănătoare cu a noastră" Prin urmare, dacă cineva poate imagina un spațiu de alt fel decât al nostru, atunci aceasta respinge faptul că axiomele geometriei sunt consecințele necesare ale datelor a priori, forme transcendentale ale contemplației noastre în sens kantian Kant greșește când folosește faptul imaginar că propozițiile geometriei ni se par în mod necesar adevărate și că nici măcar nu ne putem imagina nicio altă relație de spațiu Potrivit lui Helmholtz, este necesar să se separe două întrebări: este spațiul o formă transcendentală de contemplare sau nu și este axioma geometrică a adevărului necesar? Ochiul nostru vede totul ca un agregat de planuri colorate în câmpul vizual: aceasta este forma sa de contemplare Ce forme particulare apar în ambele cazuri, acesta este rezultatul influențelor externe și nu este determinat de nicio lege de organizare În același mod, din faptul că spațiul este o formă de contemplare, nu rezultă prea multe despre faptele care sunt enunțate în axiome În plus, baza oricărei dovezi prin metoda euclidiană este demonstrarea coincidenței dreptelor, unghiurilor, figurilor plane, corpurilor și așa mai departe corespunzătoare Pentru a face vizuală coincidența, ne imaginăm că figurile geometrice corespunzătoare pot fi suprapuse una peste alta, fără a-și schimba forma Ne-am obișnuit de mult cu faptul că acest lucru este posibil Dar este permis să ne întrebăm dacă această presupunere nu conține ceva nedovedit logic Biblioteca "Runivers" E CHELPANOV Dacă am avea într-adevăr o formă înnăscută a spațiului cu includerea axiomelor, atunci am avea dreptul la aplicarea științifică obiectiv a acestora în lumea experienței, atunci când prin experiență și observație s-ar constata că este egală cu o o parte semnificativă a spațiului conform presupusei contemplații transcendentale și va fi fizic sunt echivalente Această condiție coincide cu cerința lui Riemann conform căreia măsura curburii spațiului în care trăim trebuie să fie determinată empiric prin intermediul măsurării Până acum, măsurătorile de acest fel efectuate, spune Helmholtz, nu au dat nicio abatere apreciabilă a mărimii acestei măsuri de curbură de la zero Din toate aceste considerații rezultă că

spațiul nostru de trei dimensiuni este forma subiectivă a contemplației noastre; nimic nu este imposibil dacă în afara conștiinței noastre există o lume de mai mult de trei dimensiuni *) În "Optica fiziologică"**) Helmholtz încearcă să arate cum experiența fără abilități înnăscute poate explica geneza extensiei vizuale Elementele fiziologice de explicație sunt: i) Semne dotate cu viziune; ele reprezintă trei trăsături care le permit să se distingă una de alta - intensitatea, calitatea, semnul local, în funcție de partea retinei care este excitată) Gradul de inervație pe care îl transmitem nervilor mușchilor oculari Aceste elemente servesc drept bază pentru munca ulterioară a spiritului, din care trebuie să provină cunoașterea spațiului despre trei dimensiuni Senzațiile sunt semne pe care trebuie să le explicăm Reprezentările noastre pot fi doar simboluri ale obiectelor: învățăm să le folosim pentru a ne controla mișcările și acțiunile Aceste semne ni se par a fi consecințe, ale căror fundații sunt obiecte Ajungem la recunoaștere pentru *) Vezi Liehman Zur Analysis der Wirklichkeit , p **) Handbuch der Physiologischen Optik, Leipz Compilat în volumul IX al lui Karsten, Allgemeine Encyclopâdie der PhysiK; a doua ediție a "Opticei fiziologice" i , Hamburg und Leipzig, au fost publicate doar numere Pe același subiect, un articol: Die neueren Fortschritte in der Théorie des Schens ( ) Ueber das Sehen des Menschen ( ); Biblioteca "Runivers" HELMHOLTZJ CA FILOZOF și PSIHOLOG senzațiile noastre de o cauză independentă de voința noastră, așadar, exterioară Mecanismul psihologic în virtutea căruia formăm reprezentări ale spațiului sau în virtutea căruia considerăm un obiect extins, i e având așa și cutare formă, cutare și cutare poziție, cutare și cutare direcție în câmpul vizual, nu poate decurge decât din raționamentul inconștient "Dacă această expresie", spune Helmholtz, "a șocat unele minți, este pentru că suntem obișnuiți să considerăm raționamentul drept cea mai înaltă formă de activitate intelectuală Raționamentul despre care vorbim aici, deși nu poate fi exprimat în formă logică, este identic atât ca operație mentală, cât și în rezultate cu raționamentul obișnuit Diferența dintre raționamentul logicienilor și raționamentul inconștient pe care se bazează cunoașterea noastră despre lumea exterioară mi se pare o simplă apariție și constă în aceea că primul poate fi exprimat, în timp ce al doilea nu poate, deoarece în loc de cuvinte, ele constau din senzatii si din amintiri de senzatii Dacă aceste senzații ar fi traduse în limbajul logicii, atunci ele ar putea fi numite inducție De fapt, au ca bază propuneri stabilite prin experiență, un registru de fapte rezumate în o formulă simplă care ne permite să tragem concluzii pentru toate cazurile care prezintă aceleași date Acest lucru poate fi ilustrat printr-un exemplu Când am perceput o senzație pe partea dreaptă a ambelor retine, știm prin experiență repetată că există o sursă de lumină pe partea stângă Am afirmat că trebuie să ne mișcăm mâna spre stânga pentru a închide această lumină sau a apuca acest obiect luminos și că trebuie să mergem la stânga pentru a ne apropia de acest obiect Dacă nu facem aici raționament conștient, atunci încă facem munca de raționament și ajungem la o anumită concluzie, deși această muncă a fost făcută numai prin intermediul proceselor inconștiente de asociere a ideilor Nativiștii, spre deosebire de empiriști, încearcă să reducă o anumită parte a percepțiilor vizuale la un mecanism înnăscut, în sensul că anumite senzații sunt cauzate de reprezentări spațiale gata făcute Cu toate acestea, ipotezele nativiste nu explică prea multe despre cunoașterea vizualului Biblioteca "Runivers" E CHELPANOV câmpuri; ei admit doar faptul care este tocmai ceea ce trebuie explicat În al

doilea rând, presupunerea tuturor teoriilor nativiste conform căreia reprezentările gata făcute ale obiectelor sunt create prin intermediul unui mecanism fiziologic este mult mai îndoielnică decât afirmația teoriei empirice conform căreia numai materia primă a senzațiilor depinde de influențele externe, dar că toate reprezentările sunt formate conform legilor gândirii În al treilea rând, nu este nevoie de ipoteza nativistă Singurul reproș care i se poate face explicației empirice este acuratețea mișcării animalelor nou-născute și a păsărilor care tocmai au eclozionat din ou Cu cât sunt mai puțin înzestrați spiritual, cu atât învață mai repede obiceiurile obișnuite; Cu cât sunt mai multe căi pe care trebuie să meargă gândul lor, cu atât le găsesc mai ușor Un copil nou-născut este extrem de incomod la vedere; durează multe zile până învață să determine dintr-o imagine vizuală direcția în care trebuie să-și miște capul pentru a ajunge la sânul mamei Animalele tinere sunt mult mai independente de experiența individuală Dar ce este acest instinct care îi ghidează? Este posibil - există o moștenire directă a ideilor părinților sau, poate, aici vorbim de impulsuri motorii asociate cu anumite senzații (miros etc)? Nu știm nimic cert despre asta Helmholtz confirmă ipoteza empirică cu o altă considerație teoretică Niciun element al percepției noastre nu poate fi numit senzație, decât dacă, în imaginea contemplației, acesta poate fi schimbat sau chiar transformat în ceva opus prin momente fără îndoială de origine experiențială Tot ceea ce poate fi schimbat prin experiență trebuie privit în sine ca rezultat al experienței și al obiceiului Dacă respectăm această regulă, ; se va dovedi că numai calitățile senzației trebuie considerate ca aparținând senzației pure, între timp, deoarece toate atributele spațiale sunt rezultatul obiceiului și experienței Ipotezele nativiste consideră întrebările greu de rezolvat: de ce nu vedem obiectele în formă inversă, deși imaginile lor sunt desenate înapoi pe retină? De ce vedem un obiect, deși primim două imagini? Biblioteca "Runivers" HELMHOLTZ CA FILOZOF ȘI PSIHOLOG Pentru teoria empirică nu există nicio dificultate aici, deoarece pentru ea ideea este ca un semn sensibil dat să fie recunoscut ca un semn al ceea ce înseamnă O persoană realizează percepții vizuale, neștiind deloc că are două membrane retiniene și, în același timp, două imagini inversate Percepția corporalității obiectelor se bazează pe faptul că avem simultan conștiința a două imagini diferite Senzațiile celor două retine sunt destul de diferite una de cealaltă; ajung la conștiință fără a se contopi Ele se combină într-o singură reprezentare, după ce au devenit pentru noi, prin asociere constantă, semnul unuia și aceluiași obiect Contopirea lor într-o singură cunoaștere a unui obiect exterior se realizează nu prin intermediul unui mecanism fiziologic prestabilit (cum pretind nativiștii), ci prin intermediul unui act mental Toată cea mai recentă acustică, teoria senzațiilor auditive și muzica a fost creată, s-ar putea spune, de cercetările lui Helmholtz *) Senzația de sunet este cauzată de excitarea nervului auditiv Sunetul sau tonul muzical se datorează unei serii uniforme de șocuri de aer; fiecare dintre aceste comoții cerebrale are o lungime și o durată cunoscute; cu cât lungimea sa scade mai mult și cu cât durata sa este mai scurtă, cu atât sunetul devine mai mare Aceeași notă, luată pe diferite instrumente, se distinge printr-un caracter special, care se numește timbru, Helmholtz a arătat că diferențele de timbru constau în adăugarea diferitelor sunete suplimentare la sunetul principal Principala diferă de cea suplimentară, care apare din comoții de un anumit număr de ori mai mare decât numărul de comoții ale tonului principal Fiecare ton muzical din nervul auditiv produce o senzație

uniformă; două tonuri inegal de înalte se rup reciproc și se despart în bătăi separate de tonuri, care în nervul auditiv produc o excitație intermitentă, la fel de neplăcută pentru ureche ca și excitațiile intermitente și repetate rapid ale altor organe (lumină pâlpâitoare asupra ochiului) *) A se vedea lui Die Lehre von Tonenipfindungen, ed a IV-a i Ueber die Physi-ûlogischen Ursachen der musikalischen Harmonie, Vorträge vol I, p Biblioteca "Runivers" e h e d p l a o v b Această grosieră a tonului este caracterul esențial al disonanței Armonia și dizarmonia diferă unele de altele prin faptul că în primele tonuri merg uniform, fiecare pe cont propriu, în timp ce în dizarmonie există incompatibilitate, iar tonurile sunt împărțite reciproc în bătăi separate Impacturile sunt rezultatul interferenței mișcărilor valurilor Legea care determină eufonia combinațiilor armonice de tonuri este inconștientă în măsura în care se bazează pe tonuri, care, deși sunt resimțite de nervi, nu intră în câmpul reprezentării conștiente Se simte compatibilitatea sau incompatibilitatea, iar ascultătorul nu știe unde se află baza sentimentului său Cercetarea acustică a ridicat din nou în psihologie întrebarea pusă cândva de Leibniz, și anume problema așa-zisei dezintegrare a conștiinței Herbert Spencer și destul de independent de el Taine au ajuns la concluzia că toate senzațiile din analiza finală pot fi reduse sau rezolvate în unități sau atomi mintale elementare, dintre care fiecare luat separat, datorită duratei sale scurte, nu ajunge la conștiință Aceasta este o achiziție foarte importantă pentru psihologie *) În articolul "Optica despre pictură" **) Helmholtz, pe baza teoriei luminii, a senzațiilor de culoare, a armoniei culorilor, ajunge la concluzia că artistul nu ar trebui să scoată din natură, ci ar trebui să traducă din ea Imitarea naturii într-o imagine trebuie să fie o înnobilare a impresiei senzoriale Contra teoriilor lui Helmholtz au fost făcute multe obiecții din diverse părți Dar acest lucru cu greu îi scade meritele Ni se pare că gânditorul este grozav nu numai prin statornicia teoriilor pe care le-a creat, ci și prin mișcarea în domeniul științei, entuziasmul pe care a creat-o Helmholtz se consideră un kantian și își consideră sarcina ca pe o continuare a sarcinii lui Kant: de a dovedi subiectivitatea atât a senzației, cât și a percepției Se subliniază că acesta este un Kant neînțeles, Kant în alterarea lui I Muller ***) Helmholtz recunoaște legea cauzalității ca fiind a priori și a sa *) Vezi Ribot: Psychologie Allemande , p **) Optisches über Malerei (-) Vortrage, vol II, ***) Laas: Idealismus und Positivismus, III, , p - Biblioteca "Runivers" • HELMHOLTS, CA FILOZOF și PSIHOLOG înțelegerea este recunoscută nu ca kantiană, ci ca schopenhaueriana și reidiană *) Teoria lui Helmholtz despre originea empirică a axiomelor geometrice este contestată **); pe de altă parte, literatura despre problematica filozofiei teometriei este nemărginită ***) "Nu voi greși", spune Krause, un oponent al lui Helmholtz, "dacă recunosc meritul conexiunii lui Helmholtz între empiria și geometria analitică în scopul de a explica apariția "Contemplarii" spațiale ****) Învățătura lui Helmholtz despre inferența ochiului și a senzațiilor nu a fost considerată deloc originală și a fost urmărită până la Schopenhauer, Descartes și stoici Dar trebuie să recunoaștem că, datorită lui Helmholtz, a început să aibă o aplicație extinsă în literatura filozofică Kantienii au început să folosească această teorie pentru a indica sursa comună a sensibilității și a rațiunii De asemenea, este imposibil să nu admitem că această teorie a contribuit la întărirea în psihologie a viziunii asupra unității actelor mentale) În prezent, după Berkeley, se poate spune că Helmholtz este principalul reprezentant al teoriei empirice a percepției spațiale

și este creditat pentru că a subliniat principalele erori ale nativismului în "Optica fiziologică", care, potrivit lui James (nativist) , este una dintre cele mai mari lucrări ale minții umane Și dacă Helmholtz poate fi și merită să i se reproșeze "amatorism" (Laas) în chestiunile legate de teoria cunoașterii, atunci, în orice caz, el este un exemplu uimitor al acelei extraordinare rodnicii a lucrării gândirii, care provine din combinarea a unor ramuri atât de eterogene ale cunoaşterii precum ştiinţa naturii şi ştiinţa spiritului E Chelpanov *) Laas, ibid Koenig: Die Entwick des Causalproblems II, p **) Krause: Kant und Helmholtz , și multe altele ***) Vezi vasta literatură a lui Vașcenko-Zakharchenko pe această temă: Începuturile lui Euclid *♦**) Krause^ ibid , p ♦****) Wundt: Beitrãge zur Théorie der Sinneswahrnehmungen, p Vorlesungenüber die Menschen - und Thierseele, vol I, p și Sigwart: Lo-gik I, p -Liebmann: Ueber den obiectivn Anblick § -Binet: Psihologia inferenței, întreaga carte este dedicată acestei întrebări * Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Revizuirea revistelor Mind, o revizuire trimestrială a psihologiei şi philos iulie , nr Scriptura EW - Sarcina psihologiei Autorul demonstrează că:) Psihologia este știința proceselor mentale, și nu a produselor mentale) Este o știință mentală, nu fiziologie a creierului) Este una dintre științele speciale și nu face parte din filosofie) Este o știință descriptivă și explicativă, nu una critică) Ajutorul ei este necesar pentru științele fizice, alte științe mentale și morale, științe filozofice și didactice HR Marshall -Bazele fizice ale plăcerii și durerii (articolul unu) Într-una dintre cărțile anterioare ale revistei (nr), autorul a susținut că plăcerea și durerea sunt calități primare care, în circumstanțe favorabile, pot apărea cu orice fenomen mental, indiferent de conținutul acestuia Ghidat de această ipoteză, autorul încearcă acum să descopere baza fizică a plăcerii și durerii După ce a trecut în revistă și a criticat ipotezele altor oameni de știință, autorul propune următoarea ipoteză:) Plăcerea este trăită de fiecare dată când acţiunea fizică care determină conţinutul este însoţită de consumul de putere acumulată: transformarea energiei potenţiale în cinetică; sau, cu alte cuvinte, este experimentată de fiecare dată când energia de reacție la orice stimul depășește cantitativ energia stimulului însuși) Suferința este trăită ori de câte ori acțiunea fizică care determină conținutul este în astfel de situații Biblioteca "Runivers" REVISTA INTERNAȚIONALĂ Ol·' ETH ICS "În ceea ce privește livrarea întrebării, energia reacției la stimul este cantitativ mai mică decât energia stimulului în sine Dar cum să explicăm, urmând această ipoteză, plăcerea din odihnă și încetarea suferinței, precum și suferința cauzată de oprirea activității? Fiecare activitate crescută întârzie activitatea altor părți ale organismului, unde, deci, are loc acumularea de rezerve; când această activitate crescută încetează, atunci începe consumul acestor rezerve acumulate, adică apare plăcerea Dacă însă activitatea normală este întârziată, iar aprovizionarea cu materiale nu este diminuată, atunci acumularea excesivă determină o activitate anormală a țesuturilor corespunzătoare; de unde şi suferinţa activităţii întârziate În aceeași carte a revistei mai există: W Caldwdl, Critica lui Kant de Schopenhauer O notă specială precizează că următorul număr al revistei va fi ultimul care va fi publicat sub redacţia lui G Croom Robertson*, începând din , redacţia va trece la G F Stout, cu contribuţii imediate de la: H Sidgwick J Venn, J Ward și W Wallace n "- J A Mokievski International Journal of Ethies, vol I, nr - , Nu există nicio modalitate ca recenzentul Revistei Internaționale de Etică să

rămână un simplu recenzent Prin forța împrejurărilor, el se transformă odată cu el într-un cronicar al mișcării etice originare care a măturat inteligența Angliei și Americii și a reușit să se exprime în fundamentul "societăților etice", "societăților pentru diseminarea învățământului universitar" , "palate ale poporului", etc , instituții de filantropie publică rezonabilă Varietatea formelor în care se manifestă această mișcare, energia inițiatorilor ei, simpatia pe care o întâlnește în rândul maselor - toate acestea ne permit să credem că nu avem de-a face cu o pasiune temporară de sentimente bune, deloc rară în viața lui alte națiuni și adesea înlocuite de dominația nestăpânită a instinctelor cinice, dar cu un flux care satisface nevoile morale urgente ale societăților care se află în fruntea culturii mondiale - Cărțile arbitrate conțin un program de cursuri de etică aplicată (School of Applied Ethies), care ar trebui Biblioteca "Runivers" G PAI B P' N A să fie citit până în vara curentă, pe o asemănare cu celebrele prelegeri Chitaqua, într-una din zonele dacha din Noua Anglie Programul cuprinde trei departamente: economia politică, istoria religiilor și etica cu numeroase subdiviziuni Printre lectori se numără oameni de știință americani cunoscuți Cărțile ulterioare ale revistei vor oferi probabil material pentru a judeca cu cât de cu succes cursurile și-au îndeplinit sarcina: au oferit lectorilor doar un motiv în plus de moralizare sau au prezentat o trecere serioasă în revistă a celor mai importante domenii ale științelor sociale, luminată de cele etice; principii -Mă întorc către directul meu; sarcină, remarcând de altfel că revista devine din ce în ce mai "internațională": începând cu cartea din iulie, lista membrilor comitetului editorial, alături de cei menționați în cea precedentă, recenzii ale oamenilor de știință englezi, americani și germani , este chipeșul gânditor francez Alfred Fulier Prof Jucărie Element religios în coduri, moralitate Autorul ia în considerare trei puncte în istoriile culturale: perioada organizării clanului, perioada preoției, care în forma sa tipică coincide cu civilizațiile antice, dar multe trăsături ale cărora nu și-au pierdut puterea până în prezent și perioada de separare a eticii de religie: Perspectiva morală a unui membru al clanului era determinată de conceptele tuturor, comunități a căror autoritate excludea complet posibilitatea judecății individuale Au o oarecare asemănare cu etica particulară a unei bande moderne de hoți: jefuirea unui clan vecin era considerată o ispravă, furtul de la o rudă era o crimă; uciderea membrilor altui clan a fost acuzată de datorie, în timp ce uciderea membrilor propriului clan, provocând prejudicii întregii comunități, a adus o pedeapsă fără milă asupra vinovatului Toate aceste principii morale sunt moștenite, nu necesită o decizie morală personală din partea individului Caracteristic conștiinței morale a acestei epoci este că se află sub controlul propriu-zis al conștiinței morale a comunității, care are capacitatea de a se opune decisiv tuturor impulsurilor distructive ale individului, iar acest control este esențial inconștient, întrucât nu este pe baza unei formulări specifice a principiilor morale Un alt fapt caracteristic pentru această epocă este religios Biblioteca Runiverse REVISTA INTERNAȚIONALĂ DE ETICĂ reprezentări Dumnezeu aici nu este o ființă străină de tristețile și bucuriile pământești, a cărei intervenție se manifestă în cazuri de urgență, nu un prieten al umanității, împărțind imparțial mila și pedeapsa sub forma binelui tuturor oamenilor, nu o forță spirituală manifestată în creație de impulsuri morale superioare Acesta este un membru al clanului, carne din carne și sânge din sângele său, personal și profund interesat de toate treburile comunității Concepțiile sale

despre bine și rău coincid cu cele ale membrilor clanului, deoarece a crescut cu ei și a luat parte la crearea ordinii morale, al cărei gardian este puternic Această apropiere de zeitate conferă o vioiciune și o căldură deosebită ordinii morale din perioada clanului Întărirea relațiilor dintre oameni și, în principal, contopirea micilor unități sociale în state mari au pus bazele unei noi ordini morale Conştiinţa morală individuală capătă din ce în ce mai multă independenţă; străduindu-se să devină universală, încetează să mai fie comunitară În același timp, identitatea dintre religie și etică, care a existat în perioada clanului, începe să se slăbească Aici ne întâlnim cu două momente opuse reciproc - influența preoției și a cărților sacre, care urmărește consolidarea vechii relații, și curentul, care are scopul de a separa etica de religie Clasa preoțească, îndepărtată de grijile cotidiene, având liber pentru munca mentală, a ridicat nivelul conștiinței morale generale, a îmbrăcat-o într-un sistem, dar, încercând, ca orice organizație publică, să preia puterea de control în propriile mâini, ea la în același timp a impus legături moralității în interesele imaginare ale religiei și a încercat să dea un caracter indestructibil obiceiurilor și ideilor morale degradate A încercat să stabilească obiceiurile religioase - produsul natural al unei anumite faze a dezvoltării sociale - și acolo unde simțul moral al societății le depășește Cărțile sacre au jucat același rol în general Punând la baza moralității ceva ce se afla în afara omului, i-au lipsit conștiința morală de independență; fixând codul moral care a aparținut unei anumite perioade de dezvoltare, au pus bariere în calea progresului moral Dar, aparținând în general moral pur și Biblioteca "Runivers" G I A P E PH A minți înalte, ei au creat principii care au lăsat în urmă pentru o lungă perioadă de timp pe cele după care au trăit masele și au menținut ordinea morală în mijlocul frământărilor vieții sociale și a gândirii individuale Ultimul moment, asupra căruia autorul se oprește, este o tendință care caută să facă distincția între domeniile eticii și religiei Pentru prima dată a găsit o expresie clară în învățăturile lui Confucius Învățătura lui Buddha, în ciuda unei formulări teoretice complet diferite, aparține aceluiași curent La același rezultat au ajuns și gânditorii greci, începând cu Socrate, și savanții arabi, a căror filozofie, prin discipolii lor evrei, a pătruns în Europa medievală De atunci, gândirea filozofică se străduiește irezistibil în această direcție Obișnuită cu conceptul de legalitate a fenomenelor fizice, gândirea umană încearcă să găsească bazele codului moral în structura creierului uman și în condițiile sociale Autorul rezumă apoi pe scurt rezultatele la care acest curent de gândire a dus și va duce în viitor Redactorii Revistei Internaționale, având convingeri morale bine definite, nu își închid însă jurnalul în cadrul restrâns al unei anumite doctrine etice Alături de articolul lui Gizhitsky (Adevăratul scop final al vieții, nr), care, ca răspuns la întrebarea: "De ce ar trebui să iubesc umanitatea?" consideră posibil să se limiteze la un astfel de răspuns: "Stai! Aceasta este o blasfemie împotriva umanității Protestăm împotriva unui asemenea scepticism degenerat!" - alături de acest articol, care reprezintă una dintre cele mai izbitoare confesiuni ale religiei omenirii, întâlnim un articol de W James (Filosoful moral și viața morală, ibid), declarând: "Nu îi iubim suficient de pasional pe acești oameni ai viitorului Îi iubim și mai puțin atunci când auzim despre perfecțiunea lor evoluată, despre longevitatea și educația lor excelentă, despre ostilitatea lor față de război și crime și așa mai departe virtuți negative Nu merită să mori pentru ei și să-i încurajezi pe alții să-și sacrifice viața pentru ei

Nu ne oprim asupra acestor articole, deoarece sunt de puțină originalitate și sunt greu de rezumat G Paperna Biblioteca "Runivers" II Recenzie de cărți L Lopatin Sarcini pozitive ale filosofiei Partea a II-a Legea cauzalității ca bază a cunoașterii speculative a realității M VIII-t- p Autorul supune unui studiu cuprinzător și amănunțit una dintre cele mai dificile, dacă nu chiar cele mai dificile, întrebări de speculație - despre natura și sensul conceptului de cauzalitate Soluția acestei întrebări este profund originală și reprezintă un pas necesar și important în consecințele sale nu numai în analiza critică a ideii de cauzalitate, ci și în determinarea fundamentelor fundamentale ale oricărei filosofii speculative și, în acest sens, lucrarea lui L M Lopatin se alătură celor mai serioase studii moderne ale acestei probleme din istoria filozofiei europene Se știe că problema cauzalității i-a ocupat pe filosofi din cele mai vechi timpuri, că Platon a pus-o deja clar în dialogul său Fedon și, în învățătura sa despre idei și relația lor cu fenomenele realității, a încercat, printre altele, să dea un răspuns la întrebarea caracterului obiectiv al relaţiilor cauzale În filosofia lui Aristotel, doctrina cauzelor a stat la baza oricărei speculații Transformarea filozofiei de către Descartes a fost în strânsă legătură cu învățătura sa despre cauzalitatea mecanică, legând într-un singur lanț inseparabil toate fenomenele materiale și mentale ale realității Confuzia cu privire la natura relației cauzale dintre acțiunile substanței materiale și cele spirituale a dat naștere apariției diferitelor sisteme originale ale secolului al XVII-lea De pe vremea lui Locke, investigarea naturii cauzalității, precum și altele Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE unele categorii obiective de cunoștințe, se transferă în zona spiritului Din acest punct de vedere, filosofia critică investighează natura conceptelor speculative de bază, limitele și gradul de validitate al aplicării lor obiective După cum se știe, atât la Hume, cât și la Kant, și după ei în toți cei mai noi filosofi ai Occidentului, studiul genezei psihologice și semnificației logice a ideii de cauzalitate joacă un rol remarcabil în stabilirea principiilor speculației și a tuturor activitatea cognitivă umană Alături de ideile de spațiu, timp și substanță, conceptul de cauzalitate, i e modul de interpretare a acesteia, decide soarta viziunilor asupra lumii și a sistemelor speculative ale filosofilor Dar, din moment ce încercarea lui Schopenhauer de a pune interpretarea ideilor de spațiu, timp și substanță în strânsă legătură cu studiul legii rațiunii suficiente, soluția problemei naturii și sensului conceptului de cauzalitate a devenit centrală în filozofia speculativă Tocmai acest sens îl atașează autorul studiului în cauză problemei cauzalității Fără să se bazeze câtuși de puțin pe autoritatea lui Schopenhauer, autorul, în felul său și destul de independent, ajunge la concluzia că tot cel mai recent naturalism mecanic și fenomenalism își are rădăcina în interpretarea tradițională, pur mecanică, a legii cauzalității în noua filozofie, ca formulă care exprimă succesiunea neschimbătoare a fenomenelor, și că de recunoașterea sau respingerea acestei interpretări depinde soarta oricărei viitoare filosofii speculative și, odată cu ea, desigur, soarta întregii lucrări cognitive a omului mintea, judecățile sale finale și cele mai semnificative despre natura realității Călăuzit de această convingere fundamentală și absolut corectă, autorul, în primul rând, pregătește terenul formulării corecte a problemei cauzalității prin studierea principalelor forme și condiții ale activității mentale umane Prima sa sarcină este de a stabili diferența dintre adevărurile ideale și cele de fapt Pentru a face acest lucru, el investighează în

primul rând natura îndoielii filosofice, ca fundament original al oricărei speculații, și determină granițele scepticismului filozofic legitim; apoi, în legătură cu critica opiniilor lui J St Mill, analizează natura judecăților minții umane și ajunge la Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE recunoaşterea în ele a elementelor nereprezentate în mod specific inimaginabil sau suprasensibil, corespunzătoare definițiilor pur ideale ale lucrurilor care nu sunt date în percepția senzorială și concluzionează de aici la prezența în judecăți - acte volitive sau creative Principiul călăuzitor al lucrării ideale a gândirii este dovada imediată a relațiilor afirmate, care conferă judecăților noastre ideale caracterul de absolutitate și universalitate Prin aceste trăsături, cea mai importantă categorie de judecăți ideale - adevărurile speculative - diferă de judecățile reale sau experimentale Ajuns la stabilirea conceptului general de adevăruri sau judecăți ideale, autorul investighează mai detaliat natura unui tip tipic de adevăruri ideale - adevărurile matematicii Aici, el analizează critic învățăturile lui J St Mill și Kant, dovedind, spre deosebire de Mill, imposibilitatea originii inductive a cunoștințelor matematice, și contrar lui Kant, nevoia de a recunoaște natura abstractă a conceptelor noastre de spațiu și timp, care stau la baza construcțiilor matematice ideale Spațiul și timpul nu sunt reprezentări pur vizuale, ci concepte, deși nu sunt generice Prin urmare, subiectul matematicii este studiul conceptelor ideale tipice ale posibilităților universale ale ființei cantitative Dar mintea noastră are posibilitatea de a cunoaște adevăruri supraexperimentale nu numai despre relațiile cantitative ale lucrurilor, ci și despre condițiile necesare imaginabile ale realității Astfel de concepte, ca să spunem așa, calitative, ideale sunt subiectul zhlshdbizogi Printre cele mai fundamentale condiții generale ale realității se numără legea cauzalității, ca lege a condiționalității reale a lucrurilor în general Fundamentarea lui constituie sarcina imediată, conținutul și punctul de plecare al construcțiilor metafizice pozitive Începând din capitolul II al lucrării de analiză a legii cauzalității, autorul caută formularea corectă a întrebării Poziția: "nu există acțiune fără cauză" este una dintre cele mai durabile și originale convingeri ale minții noastre Dar înțelegerea filozofică larg răspândită a legii cauzalității, ca uniformitate necondiționată neschimbată în cursul și legătura fenomenelor, este în dezacord cu sensul uman general al legii cauzalității, care constă în afirmația prin aceasta Biblioteca "Runivers" • O G> O R 'b KN II g legea relației oricărui fenomen cu puterea activă manifestată în el, iar ideea de uniformitate a fenomenelor nu este neapărat implicată Încercările de a prezenta legea cauzalității ca o simplă formă subiectivă de înțelegere umană duc la contradicții inevitabile Ca piatră de încercare pentru critică, autorul ia în acest caz teoria clasică a lui Hume Teoria aprioristă a cauzalității a lui Kant nu îl mulțumește, de asemenea, deoarece sensul logic al acestei idei la Kant este definit unilateral, iar sensul ei la Kant devine, de asemenea, prea subiectiv Tărâmul misterios al lucrurilor în sine este singura rămășiță a realității în viziunea asupra lumii a lui Kant, dar învățătura lui despre lucrurile în sine este plină de contradicții evidente Atât Hume, cât și Kant prezintă legea cauzalității ca un produs pur subiectiv al spiritului și prin aceasta atribuie cauzalitate reală, obiectivă proceselor spiritului nostru, infirmând clar premisa lor de bază Dacă cauzalitatea este un produs al gândirii, atunci trebuie să atribuim cauzalitatea subiectului nostru de înțelegere ca o proprietate reală și, în plus, să o recunoaștem tocmai ca o expresie a ideii de activitate productivă sau

de auto-activitate Astfel, conștiința activității noastre de sine este prima sursă a conținutului pozitiv al ideilor noastre despre cauzalitate Dar în actele noastre experimentăm nu numai realitatea realizării lor, ci și realitatea opoziției care le întâlnește Ca urmare, cauzalitatea este sub două aspecte: a) auto-activitatea internă, b) limitarea sa externă Activitatea spiritului ne este cunoscută direct, iar realitatea activității noastre de sine este a priori implicată în conceptul oricărei conștiințe În legătură cu aceste afirmații, autorul dovedește inconsecvența tuturor teoriilor vieții mentale, care au încercat să-și derive elementele active din cele pasive și să prezinte conștiința activității de sine a spiritului ca o iluzie și un produs al ignoranței adevăratele cauze ale acțiunilor noastre La fel de insuportabile sunt încercările de a construi legea conservării energiei în principiul oricărei cauzalități Dominanța absolută a legii conservării energiei este de conceput doar în lumea lucrurilor care nu au alte proprietăți decât cele mecanice sau materiale Dar în ființe capabile să plece de la ei înșiși -L Biblioteca "Runivers" cam în O R Ъ K N și G 'V nu, trebuie să presupună activitate internă și cauzalitate independentă Extinderea noastră constantă a legii cauzalității la tot ceea ce există nu este doar concluzia unei analogii πσ din experiența noastră interioară, ci o consecință necesară a celor mai originale calități și puteri ale minții noastre Certitudinea necondiționată și universalitatea obiectivă a legii cauzalității, pe care autorul încearcă să le fundamenteze în capitolul III al lucrării, sunt înrădăcinate, în opinia sa, în legea identității, ca regulă de bază pentru conceperea ideilor noastre și ca o proprietate inevitabilă a tot ceea ce este real Reconcilierea mentală între variabilitatea fenomenelor pe care le observăm și cererea pentru unitatea și identitatea lor interioară, venită din minte, se realizează constant prin asumarea unei legături cauzale reale în toate evenimentele care au loc În realizarea acestei reconcilieri, recurgem la conceptul de forță, care este cea mai înaltă abstractizare a semnelor auto-activității interioare Legea cauzalității este un adevăr necesar din punct de vedere analitic care decurge din compararea conceptelor de schimbare, sau proces, identitate internă și forță activă, ca semne imaginabile ale existentului Înțelegerea a ceea ce există în legătura sa cauzală este percepția unității interne în diversitatea stărilor sale Dar cea care stă la baza fiecărei diversități date este substanța Prin urmare, conceptul de substanță și conceptul de forță reală coincid unul cu celălalt Din aceasta rezultă clar că acțiunea și substanța sunt concepte corelative În rezultatul final, autorul concluzionează că legea cauzalității i) îmbrățișează relațiile fenomenelor cu substanțe sau forțe și) exprimă legătura care leagă stările separate ale obiectelor cognoscibile, i e fenomene Aceasta este legea cauzalității în sensul cel mai restrâns Dar atitudine între fenomene pot exista două lucruri: a) când fenomenul ulterior este doar o anumită redistribuire a elementelor fenomenului precedent - aceasta este o cauzalitate mecanică care are loc în mediul material; b) fenomenul sau starea ulterioară exprimă ceva nou, diferit de cele anterioare, dezvăluirea potențialelor forței sau substanței interioare - aceasta este cauzalitatea creatoare O astfel de realizare a puterii este poziția sau afirmarea a ceva, numit - prin urmare, fiecare ființă Biblioteca "Runivers" de reprezentanți ai altor științe sau afectați doar de filosofi și, mai mult, mai ales din puncte de vedere prea generale și cu rezultate prea generale" ( ) Principala întrebare teoretică a istoriei este problema cauzalității istorice Cu

greu se poate fi de acord cu N I Karev, care vede aici una dintre acele întrebări care sunt supuse unei soluții speciale de către istoricii învățați Adevărata este, desigur, observația autorului nostru că legea generală a legăturii dintre cauză și efect se manifestă sub diferite forme, în funcție de natura fenomenelor cauzatoare și cauzate: o persoană nu se supune dorințelor sale în același mod ca și un piatra se supune forței gravitației De asemenea, este adevărat că filosofia, în soluțiile sale la problema cauzalității, nu s-a oprit, sau cel puțin nu s-a oprit suficient, la ceea ce se specializează manifestarea cauzalității în mecanică, în chimie, în psihologie sau în istorie, iar psihologii, a se ocupa de legea cauzalității în acțiunile umane, a însemnat întotdeauna o persoană "demontată", în timp ce Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE în istorie, oamenii acţionează, luaţi, dimpotrivă, în agregat (,) Toate acestea sunt destul de adevărate, dar este tocmai relația dintre "personalitate" și totalitate, dintre individ și general, dintre elementele particulare și întreg, sau, mai concret, între indivizi și întregul popor sau întreaga umanitate, adică relaţia de care depinde caracterul specific al cauzalităţii istoric în contrast în mod imediat de unul psihologic simplu - tocmai aceasta constituie o întrebare speculativă, complet insolubilă pentru istoricul ca atare Aceeași întrebare, în esență, este înaintată de N I Karev ca "alt exemplu", tocmai ca întrebare despre semnificația "eroilor" sau a oamenilor mari în istorie, despre rolul istoric al individului și despre relația acestuia cu "mulțime", maselor, sau - într-o expresie mai vagă - "soartei istorice", sau "forței lucrurilor" Este evident că și aici se rezolvă aceeași chestiune a cauzelor care operează în procesul istoric Deși această întrebare are și un caracter complet speculativ sau metafizic, căci știința pozitivă cunoaște doar succesiunea și compatibilitatea fenomenelor, și nu cauzele care le produc, dar nu există posibilitatea logică de a limita problema la explicarea doar a cauzelor efective Pentru a înțelege un proces foarte complex și totuși unificat, cum ar fi istoria omenirii, este necesar să explicăm nu numai fenomenele particulare care îl alcătuiesc, ci și unitatea care o formează Este necesar să găsim atât motivele formale ale acestei unități, care determină cursul general al istoriei, cât și scopul final al întregului proces Cauzele apropiate ale fenomenelor istorice sunt, fără îndoială, indivizi singulari Simpatizăm pe deplin efortul venerabilului autor de a păstra conceptul de persoană independentă în teoria procesului istoric și de a apăra acest concept de opiniile științifice care îl reduc la zero "Acesta din urmă se realizează în prezent în principal în două direcții, având puncte de plecare diferite, dar conducând la același rezultat: o direcție descompune eul individual într-un șir de evenimente care au loc în el, face din personalitate o denumire colectivă a procese psihologice mici, celălalt, dimpotrivă, transformă fiecare astfel de eu în Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE una dintre reflexiile spiritului vremii sau a poporului, vede în personalitate o simplă creație a societății înconjurătoare, explicată în întregime din ea, și astfel, din ambele puncte de vedere, personalitatea nu este ceva unic și întreg, fiind fie suma de fenomene mentale separate, fie o particulă a unui întreg spiritual superior" ( ) La aceste două vederi unilaterale, negând personalitatea, ar trebui adăugată o a treia - cea materialistă, conform căreia eul uman este doar o funcție fiziologică a organismului corporal, determinată necondiționat de cauze mecanice externe Dar, la urma urmei, toate aceste trei erori, condamnate pe bună dreptate de N I Karev, sunt de natură pur filozofică și refuz cu hotărâre să-mi

imaginez cum un istoric savant, pe baza științei sale și a mijloacelor sale, poate respinge iluzionismul psihologiei engleze, sau ideea panteistă a unui spirit impersonal al lumii sau viziunea exclusiv mecanică asupra lumii a materialiștilor? Dacă totuși, pentru a apăra semnificația individului, el începe să infirme erorile menționate mai sus prin intermediul criticii filozofice, atunci va trebui să-și ducă bufnițele la Atena, deoarece astfel de respingeri sunt foarte abundente nu numai în Europa de Vest, dar chiar şi în literatura filozofică rusă Indisolubil legată de întrebarea sensului personalității este o altă întrebare, de asemenea pur filosofică, cea a liberului arbitru De fapt, aceasta este una și aceeași întrebare în două expresii diferite N I Karev consideră că filozofii pot primi un ajutor semnificativ de la istorici în argumentarea liberului arbitru, deoarece primii consideră doar un singur subiect principal într-o stare izolată, în timp ce istoricul cunoaște acest subiect așa cum este în realitate, tocmai într-o relație inseparabilă cu alte subiecte vrând și acționând în baza ei Ultimul indiciu este absolut incontestabil, dar nu se poate în niciun caz să deducem din el ceea ce deduce autorul nostru Între filozoful care studiază proprietatea generală de bază a apei individuale ca atare, aceeași la toate subiectele, și istoricul care studiază manifestările concrete ale unei multitudini de voințe individuale care interacționează, există aceeași relație ca și între chimistul care descompune apa în elementele sale constitutive și determină proprietatea acestor elemente, care sunt aceleași, în orice apă, și într-un hidrograf, de a Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE · care studiază distribuţia specifică a diferitelor mase de apă pe suprafaţa pământului Desigur, fiecare hidrograf științific cunoaște perfect compoziția chimică a apei, dar el a dobândit aceste cunoștințe din chimie și nu ar fi putut să le obțină prin mijloace speciale ale științei sale; chimistul, pentru analizele sale, nu are deloc nevoie de nicio informaţie din hidrografie În mod similar, dacă un istoric are o viziune clară asupra liberului arbitru sau asupra "unității și întregii ființe umane", atunci el primește această viziune de la filozofie și nu o extrage din datele istorice în niciun fel: N Și Karev , dacă ar încerca să-și imagineze o metodă aproximativă a unei astfel de extrageri Dar el se limitează doar să sublinieze că oamenii sunt în interacțiune Este posibil, totuși, ca filozofii să nu cunoască acest adevăr în afara istoricilor? Eu cred că atunci când un chimist are nevoie de apă pentru experimentele sale, o ia din bucătărie și nicidecum dintr-un atlas hidrografic; la fel, pentru ca un filozof să înțeleagă proprietățile fundamentale ale voinței umane, este suficient să se observe pe sine și gospodăria lui, lăsându-i singuri pe Titus Livius și Mommsen; căci este clar că natura voinței personale, ca atare, este exact aceeași la toți oamenii, fie că sunt figuri istorice sau simpli muritori, la fel cum toată apa este compusă în mod egal din hidrogen și oxigen în același "raport definit" Cu toate acestea, sunt complet de acord cu ideea principală a acestui articol, că a venit timpul pentru o înțelegere filozofică a istoriei Deplina simpatie merită lucrările lui N I Karev în această direcție și lupta sa "împotriva specializării extreme și zdrobirii lucrărilor istorice, care îndepărtează interesul general de la știință și îl transformă într-un fel de sport special pentru unii cunoscători și amatori Dar dacă este necesar să se unească în interior cunoștințele istorice disparate și să le ridice la culmile adevăratei științe, i e înţelegerea raţională a fenomenelor, atunci această sarcină poate fi îndeplinită cel mai puţin prin faptul că istoricii învăţaţi vor începe să se ocupe de chestiuni

filosofice abstracte (cum ar fi, de exemplu, liberul arbitru), redenumindu-le "întrebări teoretice ale istoriei" Principalul lucru este să înțelegeți însuși conținutul istoriei, să înțelegeți și să explicați cursul procesului istoric în ansamblu, fără de care o înțelegere satisfăcătoare a factorilor săi principali și a fazelor sale particulare este imposibilă Pentru această sarcină, într-adevăr, atât știința istorică, care oferă un subiect specific pentru înțelegere, cât și filosofia, care indică principiile și modalitățile generale ale unei astfel de înțelegeri, sunt la fel de necesare Această latură a problemei face obiectul unui al doilea articol, mai interesant și mai semnificativ, al venerabilului profesor, intitulat "Filosofie, istorie și teoria progresului" Aici autorul definește în primul rând diferența specifică dintre filozofie și știință în general "Principalul lucru în știință", spune el, "este subordonarea obiectului, în interiorul căruia trebuie să rămână și procesul creativ al gândirii, iar atunci creativitatea va rămâne pentru filozofie, punându-și aceleași scopuri ca în știință, dar deja trecând dincolo limitele subordonării mai sus menționate" Și mai departe: "în știință, creativitatea este legată de obiectul de studiu, adică nu are dreptul de a crea nimic care în acel timp nu i-ar fi dat realitate "" Cel mai înalt ideal al științei este acuratețea cunoașterii, adică corespondența deplină a adevărurilor sale cu realitatea", etc (p) Această viziune asupra științei, ca cunoaștere supusă obiectului său, și a filozofiei, ca gândire creativă care depășește limitele realității obiective, este foarte simplă, dar suferă de un dezavantaj foarte important - vagitatea completă a termenului de bază Ce este acest "obiect" și această "realitate" despre care vorbește N I Karev? Dacă vorbim despre lumea fenomenelor care ne este oferită în percepția senzorială, atunci știința este subordonată unui astfel de obiect dubios nu mai mult, ci chiar mai puțin decât filozofia Astfel, de exemplu, în percepția senzorială găsim soarele care se învârte peste pământ; filozofia antică *) și medievală s-au supus mai mult sau mai puțin acestei realități obiective, dar de îndată ce a început mișcarea independentă a științei, ea imediat, în persoana lui Copernic și a lui Galileo, s-a răzvrătit împotriva "obiectului" și, prin puterea gândirii, a prezentat problema exact opusul a ceea ce este dat Dar dacă autorul nostru în definiția sa are în vedere doar faptul că știința pornește din datele experienței directe *) Cu excepția ocazională a unor pitagoreici și se întoarce la ei din nou pentru a-și aplica adevărurile, apoi, în primul rând, ar fi inexact să o numim subordonare și, în al doilea rând, o astfel de atitudine față de realitate este la fel de caracteristică filosofiei Cel mai pur tip de gânditor speculativ, Hegel, începe (în Fenomenologia sa) cu o analiză a datelor elementare ale experienței senzoriale, iar apoi (în Filosofia spiritului obiectiv) se întoarce la realitatea din jurul său și își aplică ideile superioare la "justificare speculativă" a statului prusac În general, gândirea științifică și filozofică poate fi ca o pasăre? se ridică mai mult sau mai puțin sus, dar în cele din urmă trebuie să se întoarcă pe pământ Dacă totuși prin "obiect" înțelegem nu datele percepției senzoriale și ale realității cotidiene, ci adevărata natură a ceea ce există, ceea ce există de fapt, atunci aceasta este ceea ce se caută atât pentru știință, cât și pentru filozofie În ce mod se poate asculta ceea ce nu este dat, o cantitate necunoscută, vreun gv sau v dorit? În general, ceea ce numim "obiect" nu este o realitate definită cu un conținut propriu permanent, ci doar o fixare mai mult sau mai puțin fixă a unuia dintre cei doi termeni ai

unei relații date, care variază în esență Ceea ce este subiectiv pentru unul este obiectiv pentru altul și invers; și pentru același lucru, ceea ce a fost la început subiectiv poate deveni obiectiv și invers Deci gândul meu este subiectiv pentru mine, ca starea mea interioară, și obiectiv pentru celălalt, ca un fapt exterior; iar pentru mine devine obiectiv de îndată ce este exprimat în cuvânt sau în faptă Pe de altă parte, tot ceea ce este dat în mod obiectiv, fiind asimilat de mine sub formă de senzație sau gândire, capătă în mod necesar un caracter subiectiv, se transformă în starea mea interioară Neatenția față de acest adevăr simplu și o noțiune fantastică a a două lumi separate de obiect și subiect l-au condus pe autorul nostru la viziuni și concluzii eronate în continuare în domeniul filosofiei istoriei Astfel, în opinia sa, ideile și idealurile filozofice prin care măsurăm realitatea istorică nu au alt sens decât acela că în ele ne exprimăm subiectivitatea Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE cerințe noi din lucruri (p) "Astfel", spune el în continuare, "dacă sarcina cea mai înaltă a științei istorice este de a reprezenta în mod obiectiv evoluția tuturor societăților umane, atunci filosofia istoriei nu este altceva decât o atitudine subiectivă față de această evoluție, considerând-o din punctul de vedere al progres în viață unul în natura sa de umanitate" (p) Dar, până la urmă, natura umană este nu numai să exprime cerințe subiective, ci și să le îndeplinească, adică transforma ideile in lucruri; iar o "atitudine subiectivă" față de realitatea istorică necesită și într-o anumită măsură realizează schimbări obiective în ea, creează evenimente și fapte Desigur, istoria nu este făcută de filosofi, ci de practicieni, dar această diferență nu are o semnificație semnificativă aici, pentru că, în primul rând, asemenea figuri istorice precum, de exemplu, Constantin [cel Mare, sau Mahomet, fără îndoială, au avut propriile lor filozofia istoriei, deși nu în uniformă școlară (dar alții care nu aveau propriile lor idei originale, cum ar fi, de exemplu, liderii Revoluției Franceze, au folosit ideile ambulante ale secolului); iar în al doilea rând, filosofi precum Platon sau Aristotel, deși nu au făcut direct istorie, au influențat-o foarte puternic Aceasta înseamnă că evoluția istorică este un proces cu două capete, un proces subiectiv-obiectiv și, astfel, granița fermă dintre filosofia istoriei și știința istorică, așa cum o înțelege autorul nostru, dispare "Știința istorică", repetă el în continuare, "este o fenomenologie obiectivă a vieții omenirii; filosofia istoriei este aceeași fenomenologie cu elementul subiectiv al judecății, evaluării, criticii fenomenelor" ( ) Dar dacă istoria însăși, așa cum recunoaște în general N I Karev, nu este făcută separat de om, ci este determinată în mare măsură de ființa sa spirituală, de motivele sale ideale, atunci, prin urmare, norma de judecată a fenomenelor istorice poate, de asemenea, trebuie să fie obiectivă În măsura în care elementul subiectiv este de fapt prezent și activ în procesul istoric însuși, cerințele ideale sunt realizate, în măsura în care noi, studiind acest proces din punctul de vedere al idealului, "supunem subiectului de studiu", ne conformăm realității istorice , și, în consecință, evaluarea noastră subiectivă este, împreună cu tema este complet obiectivă, desigur, dacă se bazează Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți respectuos Există idealuri fantastice, estimări false, dar asta nu pentru că sunt subiective, ci pentru că sunt arbitrare și nerezonabile Trebuie să se împartă nu între subiectiv și obiectiv, ci între adevărat și fals, rezonabil și lipsit de sens; căci totul este adevărat - subiectivul are prin aceasta și puterea obiectivității După ce a trasat o graniță inexistentă între lumea subiectului și obiect,

autorul nostru afirmă apoi un abis fără precedent între lumea umană și lumea naturală, de la care ia orice semnificație ideală și morală "În raport cu natura", spune el, "toate scopurile noastre sunt la fel de bune, toate regulile noastre sunt la fel de morale, toate obiectele din natură au aceeași demnitate interioară pentru noi, pentru că nu avem nicio relație morală cu natura" ( ) Și mai departe în alt loc: "Activitățile omului care vizează natură nu au o importanță fundamentală; un singur motto predomină aici - luați tot ce puteți de la natură" (i) Am căuta în zadar orice temei pentru o asemenea afirmație; N I Karev aparent consideră că este un fel de axiomă Dar, de fapt, poziția inversă nu trebuie dovedită, dacă doar cineva recunoaște (cum o face autorul nostru) legea dezvoltării continue ca adevăr de bază al oricărei științe N I Karev însuși vorbește despre un proces cosmic, desigur, dacă acest proces s-ar limita la formarea corpurilor cerești din pete de ceață, atunci ar fi într-adevăr separat de un întreg abis de umanitatea istorică cu interesele și idealurile ei spirituale Dar din moment ce se află între aceste limite extreme, • pe de o parte, dezvoltarea lumii organice pământești și a regnului animal în special și, pe de altă parte, a sălbaticii primitive • starea omenirii, deci, prin prisma acestor legături intermediare, orice viziune care respinge legătura inseparabilă, unitatea și solidaritatea omului cu natura, renunță astfel la adevărul științific în favoarea prejudecății arbitrare Este de sperat că scriitorul învăţat şi înzestrat nu va rămâne pentru totdeauna cu aceste diviziuni şi opoziţii antiştiinţifice, deci în armonie cu direcţia generală a activităţii sale Chiar și acum gândul lui pare să se clătească și să cadă în Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE uneori în contradicţii ciudate Deci la pagina citim: "principiul unui lucru nu este totalitatea atributelor sale, nu legea îl guvernează, nu este temeiul său etern și neschimbător, ci exprimă doar atitudinea noastră subiectivă față de el, sau sensul pentru noi, ca să spunem așa, sensul interior al unui lucru Cum, atunci, sensul unui lucru este exclusiv pentru altul, doar relația subiectivă a acestuia cu un lucru poate constitui sensul său interior? Am vrea să vedem în această aparentă contradicție nu doar o expresie extrem de nefericită a unui gând incorect, ci și un semn al instabilității autorului în punctul său de vedere fals De asemenea, am dori să explicăm următorul loc: "o persoană nu numai că trăiește, ci dă un anumit sens vieții sale: a afla sensul vieții este unul dintre aspectele marcante ale istoriei spirituale a omenirii, constituind conținutul religiei , filozofie, știință, jurnalism, poezie și artă" ( ) Aici, în două fraze legate prin două puncte, sunt exprimate două gânduri opuse și care se exclud reciproc Se poate pune sens undeva doar atunci când nu este acolo, dar sensul este clarificat, presupune, dimpotrivă, că există, dar numai că nu este clar înțeles Deci ce: pune o persoană în viață un sens pe care nu îl are în sine, sau doar clarifică sensul vieții, care este deja prezent în ea? Mai departe, autorul nostru încearcă, fără un motiv suficient, să limiteze sensul cuvântului progres, limitându-l la unele lucruri bune și îndepărtându-l de lucrurile rele "Îmbunătățirea artei exterminării în totalitate a oamenilor în război, spune el, nu constituie progres, deoarece progresul constă tocmai în stabilirea relațiilor între oameni pe principiile solidarității, cooperării și legii" (ibid) Că progresul artei militare nu este progres social și moral, acest lucru este de înțeles pentru toată lumea; dar că nu este deloc progres, este doar o schimbare arbitrară și care nu duce la nimic în terminologie "Progresul în afacerile militare", explică autorul, "nu poate fi numit decât

subordonarea învingătorilor unor obiceiuri sau legi, arătând spre un principiu superior, pe care îl punem ca bază pentru înțelegerea sensului vieții" ( ) Dar, până la urmă, acesta este din nou progresul social și moral al războiului Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE - Dey, și nu progresul tehnic al artei militare, care constă tocmai în întărirea și complicarea oportună a armelor și armelor de luptă O simplă distincție între aceste două progrese, dintre care unul este foarte de dorit, iar celălalt, dimpotrivă, cel mai deplorabil pentru filantrop, l-ar scuti pe autorul nostru de un discurs lung și inutil Mai departe, el subliniază din nou existența unor astfel de nevoi și servicii, care sunt posibile doar cu un nivel scăzut al filozofiei inconștiente a societății; "Îmbunătățirea profesiilor care le corespund", spune el, "nu se mai poate numi progres: altfel ar trebui să se numească progres în asemenea urâciuni pe care Dumnezeu le ferește" ( ) Dar care este problema? Dacă aceste abominații teribile progresează cu adevărat, adică se intensifică, se răspândesc, devin mai complicate, atunci cum putem ajuta necazurile în vreun fel pe care le vom numi acest progres al urâciunilor nu progres, ci prosperitate, îmbunătățire sau într-un alt fel? Dacă ne oprim la cuvinte, atunci nu este mai degrabă convenabil să vorbim despre îmbunătățirea abominațiilor, deoarece ideea demnității pozitive și necondiționate este de obicei asociată cu termenul de perfecțiune, în timp ce cuvântul "progres" (mișcare progresivă) în toate limbile care l-au asimilat este folosit indiferent de faptul că și unde progresează ("progresul consumului", "paralizia progresivă a creierului", "les progrès immenses de l'immoralité publique" și T n) Ni se pare că în toată această discuție despre progres, imperceptibil pentru N I Karev însuși, s-au reflectat impresiile mentale ale primei sale tinereți, când în jurnalismul nostru avansat cuvântul progres a jucat un rol uriaș și a desemnat o esență nedefinită, dar foarte magnifică, în genul de adevăr, zeități etc Progresul a fost chiar personificat și într-o poezie a intrat într-o astfel de conversație cu editorul Russkaya Vestnik: Știai, Katkov, Farmecele visurilor tinere? · Sau nu știai? Ai uitat cum ai iubit înțelepciunea lui Hegel, cum ai tradus-o pe Heine? etc Biblioteca "Runivers" RECENZIA CARTEI În articolul lui N I Karev, m-am oprit doar asupra a ceea ce am găsit nefondat sau eronat Dar în acest articol amplu există opinii mult mai corecte și indicații instructive Pentru a le transmite, ar trebui să copiez pagini întregi Lăsați cititorii revistei filozofice să se familiarizeze cu Revista istorică Principala tendință a acestei ediții, ca toate lucrările lui N I Karev, merită deplină simpatie El dorește ca știința istorică să se ridice la o astfel de înțelegere a vieții omenirii, care să contribuie la progresul social și moral chiar al acestei vieți Suntem siguri că numai în această direcție este posibilă dezvoltarea ulterioară a științei istorice Mai ales la noi, încercările grele care vor veni vor provoca, trebuie să ne gândim, o lovitură de grație a acelei științe bresle, egoiste și particulariste, care s-a născut printre noi, care este indiferentă față de binele comun al oamenilor și la fel de surdă la cele mai înalte întrebări, mintea și cele mai clare cerințe ale conștiinței Vladimir Solovyov În articolul lui N N Strahov din prima secțiune a cărții a IX-a la pagina * rândul din jos, în loc de "mărturisit" ar trebui citit cunoscut" Biblioteca "Runivers" Societatea psihologică Sesiune închisă (LXXIX) septembrie Întâlnirea a avut loc sub președinția lui N Ya Grot cu secretarul N A Ivantsov, în prezența a de membri titulari și membri ai concurenților După citirea procesului-verbal al ședinței precedente, domnul președinte a anunțat decesul

membrului fondator al Societății prof θ P Ea-remetevskaya Societatea a onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare S-a hotărât cu majoritate de voturi: i) să nu se publice recenziile comisiei asupra eseurilor depuse la premiul lui L A , Stolypin, dar nepremiate;) să tipărească pe cheltuiala Societății într-un pamflet separat în valoare de de exemplare a avizului comisiei și o opinie separată a unuia dintre membrii acesteia asupra lucrării lui B N Chicherin, acordată jumătate din premiu Broșura va fi distribuită numai membrilor Societății D ch N A Ivantsov a făcut un raport: "T G Huxley ca reprezentant al viziunii științifice moderne asupra lumii" *) L M Lopatin a remarcat că nu era clar modul în care referentul însuși se raportează la opiniile lui Huxley Cu greu se poate numi viziunea științifică asupra lumii, spre care sunt înclinați majoritatea oamenilor de știință Huxley însuși are două viziuni asupra lumii, dintre care una este un materialism clar exprimat, deoarece aici materia și forța sunt recunoscute ca bază a întregii realități, iar cealaltă este scepticismul pur, deoarece numai existența senzațiilor mele este recunoscută *) Va fi publicat într-o formă semnificativ mărită în cărțile următoare ale revistei Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ SS Potrivit vorbitorului, nu există deloc două viziuni inconsistente aici În prima parte este conturată o imagine a lumii fenomenale, iar în a doua este indicată sensul general al acestei imagini Continuând observațiile sale, L M Lopatin a susținut că premisele de bază ale viziunii științifice asupra lumii se bazează pe credință și, în plus, nu surprind întreaga lume a fenomenelor Deci, Huxley însuși consideră derivarea conștiinței din materia dată de el doar ca o părere personală Același lucru trebuie spus despre fenomenele vieții în general Alăturându-se opiniilor lui L M Lopatin, N Ya Grot a amintit că a doua parte a rezumatului este o surpriză completă în comparație cu prima Fenomenalismul lui Huxley nu se împacă cu propozițiile despre unitatea naturii fenomenelor spirituale și materiale, despre posibilitatea de a considera senzațiile exclusiv ca un produs al mișcărilor creierului și despre instaurarea viitoare în științe a spiritului terminologiei materialiste Vorbitorul a remarcat că un astfel de dualism străbate întreaga filozofie modernă, începând cu fondatorul ei, Kant Şedinţa s-a încheiat la ora noapte I Sesiune închisă (LXXX) octombrie Întâlnirea a fost deschisă sub președinția lui N Ya Grot cu secretarul N A Ivantsov în prezența a de membri titulari și a membri concurenți După citirea procesului-verbal al ședinței precedente, dr E I Chelpanov a realizat un raport "Despre percepția spațiului" Pozițiile vorbitorului: I Teoriile actuale pe această temă se împart în două grupe: nativistă și genetică Nativiștii afirmă capacitatea înnăscută a percepției spațiale, geneticienii subliniază dependența percepției spațiale de experiență Sub o altă formă, dezacordul dintre nativism și geneticism poate fi formulat astfel: nativiștii spun că obiectul viziunii este extensia culorii, că percepția culorii atrage imediat percepția extinderii Geneticienii spun că obiectul real al vederii este culoarea, iar pentru percepția extinderii, vederea în sine nu este suficientă; pentru asta e nevoie de alte senzatii Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Geneticienii au găsit confirmarea teoriei lor în operațiunile asupra copiilor orbi și în lentoarea cu care copiii învață să înțeleagă spațiul, nativiștii în faptul că multe animale, imediat după naștere, sunt capabile să perceapă direct spațiul Alte puncte de dezacord între aceste școli se referă la următoarele întrebări: a) Cum este construit câmpul vizual? b) De ce nu ni se par obiectele inversate, deși imaginea lor pe retină este desenată înapoi? c) Cum să explicăm că, deși obținem două imagini

de la fiecare obiect, vedem doar un obiect? d) Cum este percepția celei de-a treia dimensiuni a obiectelor sau adâncimea? Nici teoriile nativiste, nici cele genetice nu-și pot duce la îndeplinire punctul de vedere destul de consecvent Nativismul recurge constant la ipotezele experienței Genetismul recurge și la conceptul de abilități înnăscute Ambele teorii amestecă punctul de vedere fiziologic cu cel psihologic, în loc de înnăscutul (tm) abilităților spirituale cunoscute, ele vorbesc despre caracterul înnăscut al mecanismelor nervoase Disputa dintre nativism și geneticism ar avea sens numai dacă s-ar putea admite existența unor produse gata făcute ale reprezentării sau dacă s-ar putea admite o simplă trecere a faptelor obiective în stări de spirit În ceea ce privește problema calității spațiale, toate teoriile existente în prezent pot fi împărțite în următoarele grupe: nativiste, asociative, sintetice, constructive și kantiene - Conform teoriei nativismului, calitatea spațială este exact ca celelalte calități ale lucrurilor și în acest sens nu este supusă explicației Școala asociativă încearcă să explice calitatea spațială și să o derive din asocierea senzațiilor, care inițial nu le poseda Școala sintetică numește sinteză complexul de senzații care constituie calitatea spațială Senzațiile care compun această sinteză nu pot fi disecate decât prin analiză psihologică (Wundt, Ladd) Yu Herbart, Lotze și alții spun că percepția spațiului Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ proprietatea nu poate trece direct în suflet din exterior, ci trebuie reconstruită de suflet Și Potrivit lui Kant, spațiul este condiția subiectivă a sensibilității, sub care numai contemplația exterioară este posibilă Teoria lui Kant a fost pe nedrept identificată cu învățăturile nativiștilor; teoria sa, în măsura în care are semnificație psihologică, admite mai degrabă o aproximare a teoriei genetice și mai ales a acelei forme a acesteia stabilită de școala sintetică L M Lopatin s-a oprit asupra întrebării ce poziție ocupă Kant printre nativiști și geneticieni Potrivit vorbitorului însuși, nu există nicio diferență esențială între una și cealaltă teorie Acest lucru face și mai dificil să se decidă unde să-l plaseze pe Kant Întrebarea ar fi primit o iluminare mai vie dacă, lăsând deoparte studiul istoric al luptei partidelor, vorbitorul s-ar fi oprit chiar la temeliile acestei lupte Întrebarea este dacă este posibil să se obțină o calitate spațială din elemente care nu conțin nimic spațial în sine Asocieții răspund afirmativ, însă alte școli recunosc prezența unei calități spațiale ca fiind necesară, diferind doar în opiniile lor cu privire la momentul descoperirii ei Dacă împărțim toate teoriile în acest fel, atunci este clar unde ar trebui atribuit lui Kant Nici nu trebuie să pierdem din vedere faptul că există multe contradicții în detaliile lui Kant Viziunea lui Kant despre natura a priori a ideii de spațiu este dublă E I Chelpanov a obiectat că s-a oprit în mod deliberat la Kant, deoarece, în primul rând, nativismul fiziologic este indus în eroare împotriva lui, iar în al doilea rând, teoria lui poate fi cel mai bine conciliată cu teoria sintetică a lui Wundt Cu Kant, vorbitorul a avut în vedere locurile predominante N A Zverev a găsit de neînțeles modul în care părerile lui Kant și Wundt ar putea fi apropiate V P Preobrazhensky și-a exprimat îndoielile cu privire la posibilitatea de a deriva o serie spațială dintr-o serie temporală de complexitate arbitrară, i e dintr-un sistem arbitrar complex de coexistenţe în timp N V Bugaev credea că ideea superioară a schimbării domnește peste ideile de timp și spațiu, din care ambele pot fi derivate Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PSIHOLOGIC S S Korsakov a subliniat că, conform unor teorii, canalele semicirculare joacă un rol

în formarea reprezentărilor spațiale Când poziția capului se schimbă, otoliții aflați în aceste canale își schimbă și ei poziția, ceea ce face posibilă simțirea diferitelor modificări ale poziției corpului Transecția canalelor semicirculare la animale duce la o tulburare în percepția spațiului H Ya Grot a găsit afirmația vorbitorului că o clasificare strictă a doctrinelor spațiului este imposibilă În scopul unei analize clare, ordinea pur empirică a teoriilor despre calitatea spațială, adoptată de vorbitor, nu este deloc convenabilă Întâlnirea a fost închisă la ora serile Sesiune închisă (LXXXI) octombrie Întâlnirea a avut loc în sala de adunări a universității sub președinția lui N Ya, Grot, cu secretarul N A, Ivantsiv, în prezența a membri ai Societății și a aproximativ de invitați După citirea procesului-verbal al ședinței precedente, președintele a raportat un scurt raport al trezorierului, din care reiese clar că fondurile Societății se ridică în prezent la de ruble cop În continuare, președintele a raportat câteva informații despre revista "Probleme de filosofie și psihologie* Toți abonații au fost (inclusiv gratuit și preferențiali) În total, pentru ultimul an de publicare s-au dat /* coli tipărite La jurnal au participat de persoane, dintre care au început să participe abia din al doilea an Membru de Onoare Vl S Solovyov a citit raportul: Despre cauzele declinului perspectivei lumii medievale Pozițiile vorbitorului: I Viziunea medievală asupra lumii și sistemul de viață asociat cu aceasta, atât în Occident, cât și în Orient, reprezintă un compromis istoric între creștinism și păgânism și au caracterul unei două credințe sau semi-credințe Acest compromis este confundat cu creștinismul însuși, atât de adversarii săi, cât și de apărătorii săi În viziunea medievală asupra lumii și în ordinea vieții, noul principiu spiritual nu l-a preluat pe cel vechi păgân; au fost stabilite în comparație externă, iar creștinismul însuși - în general și în ansamblu - a fost acceptat ca un fapt exterior, și nu ca un Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ o dacha permisă de propria activitate moral-istorică a omenirii În contradicțiile care decurg de aici se află cauzele fundamentale ale declinului viziunii medievale asupra lumii Ca urmare a legitimării elementelor păgâne în viață, adevărul credinței creștine a încetat să mai fie norma realității, s-a transformat într-o dogmă teoretică abstractă, iar creștinismului i s-a conferit un caracter neobișnuit de dogmatism unilateral și intolerant Cele trei boli indicate - dogmatismul exclusivist, individualismul unilateral și spiritismul fals - au subminat în interior viziunea lumii medievale și, prin necesitate și dreptate, au provocat o mișcare critică, coruptă a gândirii și a vieții Din punct de vedere istoric general, mișcarea critică din ultimele secole duce la descoperirea și triumful adevăratului creștinism - viu, social și universal - nu negând, ci regenerând viața umană și naturală La finalul lecturii, publicul a fost invitat să se retragă, iar dezbaterea a avut loc în sala de consiliu, care servește drept loc obișnuit de întâlnire al Societății Întâlnirea a fost închisă la ora Biblioteca "Runivers" ANUNTURI De la biroul revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" (Moscova, Chistye Prudy, satul Meyngard) puteți obține următoarele cărți: Andreevsky, I S , Geneza științei, principiile și metodele sale * Partea I M Preț p k , s banda p k Astafiev, P E - Din rezultatele secolului, cu apendicele literelor "Evreia și Rusia * M Pret- rub , din banda frecare cop Astafiev, A E -La problema liberului arbitru M Pret k , din banda cop Astafiev, P E - Naționalitate și sarcini umane generale (la psihologia populară rusă) M Pret k , din banda cop Astafiev, A É -Simptome și cauze ale dispoziției moderne (Bogăția noastră tehnică și sărăcia

noastră spirituală) Două prelegeri M Pret k , din banda cop Astafiev, P E - Sensul istoriei și idealurile progresului Două prelegeri Ed al -lea M Pret k , din banda k Astafiev, P E - Suferința și bucuria vieții M Pret k , din banda cop Astafiev, P E - Învățăturile gr L H Tolstoi în ansamblu Eseul critic M Pret k , din banda k Astafiev, A E - Sentimentul ca principiu moral (eseu psihologic) M Pret k , din banda k Binet, A -Psihologia inferenței bazată pe cercetări experimentale prin hipnotism M Pret rub frecare cop Bonn, prof - Hipnotism Cercetări fiziologice și psihologice Traducere cu completări de P Mokivsky Ed al -lea SPb Pret rub , cu traducere frecare cop Walter, I A - Principalul motor al eredității M Preţ copeici, din alee cop Gilyarov, A N - Surse despre sofişti Platon ca martor istoric I Metodologie şi mărturii despre sofişti Kiev Preț ruble k , s banda p k Goltsev, V A - Educație, moralitate, drept (colecție de articole) M Pret rub , cu traducere frecare cop Goltsev, V A - Despre art Note critice M Pret p frecare cop Grot, V Ya - Critica conceptului de voinţe de voinţă în legătură cu conceptul de cauzalitate M Pret k , din banda cop Grot, N Ya -La întrebarea clasificării științelor (studiu științific popular) SPb Pret copeici, cu traducere k Grot, I Ya -Cu privire la problema reformei logicii Experiența unei noi teorii a proceselor mentale Leipzig Pret ruble k , cu traducere frecați Grot, V Ya - Despre suflet în legătură cu învățăturile moderne despre putere Experiență de construcție filozofică Odesa Pret cop cop Grot, N Ya - Despre semnificația științifică a pesimismului și optimismului ca viziune asupra lumii Prelegere publică Odesa C copeici cop Grot, N Ya -On the Direction and Tasks of My Philosophy (Regarding the Article of Arch Nicanor) M Preţ copeici cu retrans Grot, N Ya - Sensul sentimentelor în cunoașterea și activitatea unei persoane Vorbire M Pret copeici, cu traducere k Grot, V Ya -Principalele întrebări ale filosofiei în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea Zece prelegeri publice susținute la Muzeul Politehnic (litografie) M Pret ruble, cu traducere frecați cop Gusev, A - Naturalistul Wallace, traducătorii și criticii săi ruși (cu privire la problema originii omului) M Pret rub de copeici, din banda frecați Gusev, A -Nevoia de închinare exterioară a lui Dumnezeu Împotriva gr L Tolstoi a -a adăugare ed Kazan Pret kop cop -f-Gusev, A -Despre căsătorie și celibatul Împotriva "Sonatei Kreutzer" și "Afterword" · la ea de L Tolstoi a -a, ed suplimentară Kazan Preț kop Gusev, A -Religiozitatea este baza și suportul moralității M Pret k , din banda cop ' Guyot, M - Arta din punctul de vedere al sociologiei Pe sub roșu A ПП Pypin SPb Preț ruble kop , s lane frecați cop ' -f- Danilevsky, N Ya -Darwinism Studiu critic T I, părțile și Sankt Petersburg ' Pret p k Pentru un stilou, un link p -T Și (un capitol postum), Sankt Petersburg Preț ruble, per trans k Biblioteca "Runivers "